

Потреби внутрішньо переміщених осіб в Криворізькій міській територіальній громаді Дніпропетровської області

Єднання
заради дії

Аналітичний звіт

Зміст

Вступ	2
Криворізька міська територіальна громада: інформація про громаду.....	3
Соціально-демографічний портрет ВПО	5
Виявлення потреб ВПО	8
Житлові потреби	11
Освіта та навчання	16
Рівень доходів та трудова діяльність	18
Правова допомога та відновлення документів	24
Медична сфера	28
Психологічна допомога	30
Соціальна допомога та послуги	32
Реабілітаційні послуги.....	34
Інтеграція та плани на майбутнє.....	35
Висновки	41

Цей аналітичний звіт став можливим в межах програми “Єднання заради дії”, що втілюється IREX за підтримки Державного департаменту США. Вміст є виключно відповідальністю ГО “ЕГІДА-ЦЕНТР” та необов’язково відображає погляди IREX та Державного департаменту США.

Вступ

Починаючи з 2014 року Україна протистоїть збройній агресії російської федерації. Частина території нашої держави анексована, частина – тимчасово окупована, тривають бойові дії.

За даними міністерства соціальної політики, нині близько 4,9 мільйона українців є внутрішньо переміщеними особами (ВПО).

З них – 3,6 млн – особи, які перемістилися (чи повторно перемістилися) після початку повномасштабної війни. З них – 2,5 млн, які перемістилися і не можуть повернутися до своїх домівок (оскільки житло або зруйноване, або знаходиться у зоні активних бойових дій, або на тимчасово окупованій території) ([за даними Міністерства соціальної політики України](#)).

Звичайно, такі екстремальні соціальні зміни призводять до значного навантаження на держбюджет, бюджети громад, виникнення у громадян цілого спектру нових потреб, які потребують своєчасного й ефективного реагування з боку держави та органів місцевого самоврядування.

[За даними Міністерства соціальної політики України](#), в Дніпропетровській області проживають 450 768 переселенців.

Криворізька міська територіальна громада приймає ВПО з 2014 року, за даними управління праці та соціального захисту виконкому Криворізької у місті ради на 01.01.2022 у Криворізькій міській територіальній громаді перебувало 7500 ВПО. Найбільша хвиля вимушеного переселення до Криворізької громади відбулася на початку та навесні 2022 року. у Кривому Розі Станом на 01.04.2024 р. у Кривому Розі, зареєстровано 66 380 вимушених переселенців. Окрім загальної соціальної політики, немає локального, більш детального розуміння потреб ВПО в Криворізькій громаді, у вигляді зведеного документу яке, безперечно, було б корисне як і для органів місцевого самоврядування (для формування соціальної політики, бюджетів, тощо) так і для неурядових організацій, які працюють або планують працювати в криворізькій громаді в галузі підтримки ВПО. Саме тому, в межах програми “Єднання заради дії”, що втілюється IREX за підтримки Державного департаменту США, ГО “ЕГІДА-ЦЕНТР” було втілено проект з опитування Потреб ВПО. Завданням якого було розробка та проведення опитування потреб ВПО в Криворізькій громаді на основі якого розроблено цей аналітичний звіт, для подальшого його використання в своїй роботі урядовими та неурядовими організаціями.

Команда ГО “ЕГІДА-ЦЕНТР” розуміє, що це дослідження має обмежену цінність та актуальність в часових рамках, тому ми сподіваємося на появу великого проекту, що передбачає регулярне (щоквартальне) дослідження потреб ВПО за єдиною методикою. Що дозволить виявляти зміни потреб ВПО в часі, завдяки чому можна надати оцінку соціальної

політики державних органів, органів місцевого самоврядування, та коригувати бюджетну та соціальну політику з урахуванням отриманих даних. Опитування проводилося в період з 01.04.2024 по 01.05.2024 на території Криворізької міської територіальної громади. Було опитано 170 респондентів.

“Опитування” і “Аналітичний звіт” було підготовлено на базі “Методичний посібник з оцінювання потреб ВПО у громадах” Харківський інститут соціальних досліджень (ХІСД).

Криворізька міська територіальна громада: інформація про громаду

Створена 12 червня 2020 року

Станом на 1 січня 2022 року населення Кривого Рогу та сільських пунктів, підпорядкованих міськраді, становило 603 904 осіб, кількість ВПО в громаді на 01.01.2022 року складало 7500 осіб.

Станом на 01.04.2024 перебувають на обліку як ВПО 66380 осіб, що складає більше 10% населення Криворізької громади.

Адміністративний поділ

Райони	Селища	Села
Довгинцівський	Авангард	Новоіванівка
Інгулецький	Гірницьке	Тернуватий кут
Металургійний	Коломийцево	
Покровський		
Саксаганський		
Тернівський		
Центрально-міський		

Навчальні заклади м.Кривий Ріг

Форма навчального закладу	Загальна кількість
Дошкільні навчальні заклади	152
Школи і навчально-виховні комплекси	151
Професійно-технічні навчальні заклади	14
Вищі навчальні заклади	30
Заклади інклюзивної освіти	8

Заклади охорони здоров'я

Форма медичного закладу	Загальна кількість
Центри первинної медичної допомоги	7
Амбулаторії	45

Розподілення ВПО за районами проживання

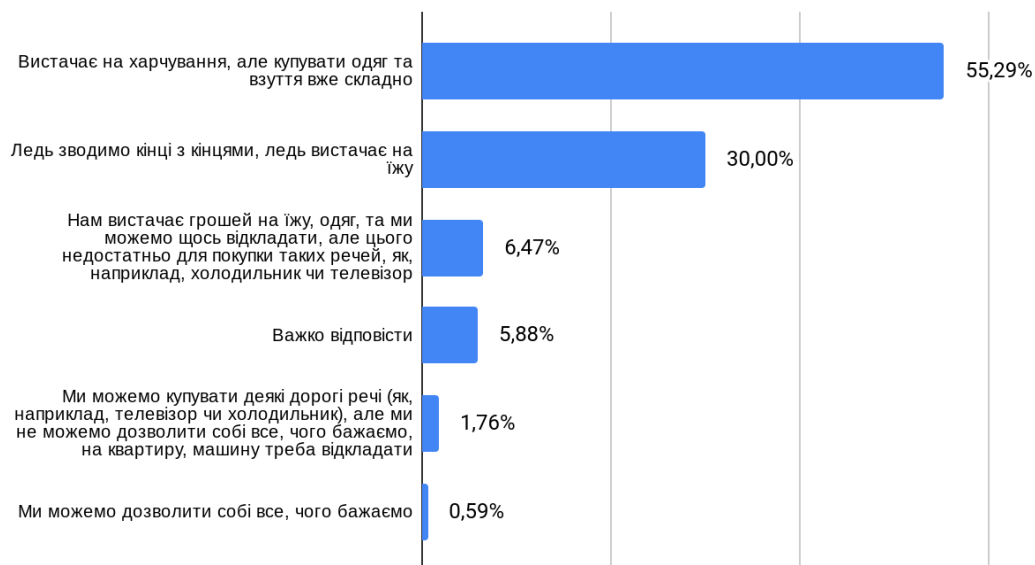
Район міста	Кількість ВПО, %
Довгинцівський	15
Інгулецький	8
Металургійний	13
Покровський	19
Саксаганський	22
Тернівський	11
Центрально-Міський	12

Соціально-демографічний портрет ВПО

Серед внутрішньо переміщених осіб було опитано 31,7% чоловіків і 68,3% жінок. 45,3% ВПО мають неповнолітніх дітей. Майже половина з них виховує 1 дитину (45,5%), 2 дитини у 31,2%, багатодітних сімей, що виховують 3 або більше дітей -23,4%.

17,6% ВПО зазначили, що серед близьких, з ким вони проживають, є людина, яка потребує стороннього догляду(людина з інвалідністю, тяжкохвора тощо).

Неповнолітні віком 14-17 р. складають - 3% Молоді люди у віці 18-29 років складають 13,5% опитаних. 37,1% – 30-49 років. 16,5% ВПО – 50-60 років. Людей похилого віку (61 рік і старше) – третина (30%).

Мал.1 Оцінка матеріального становища ВПО

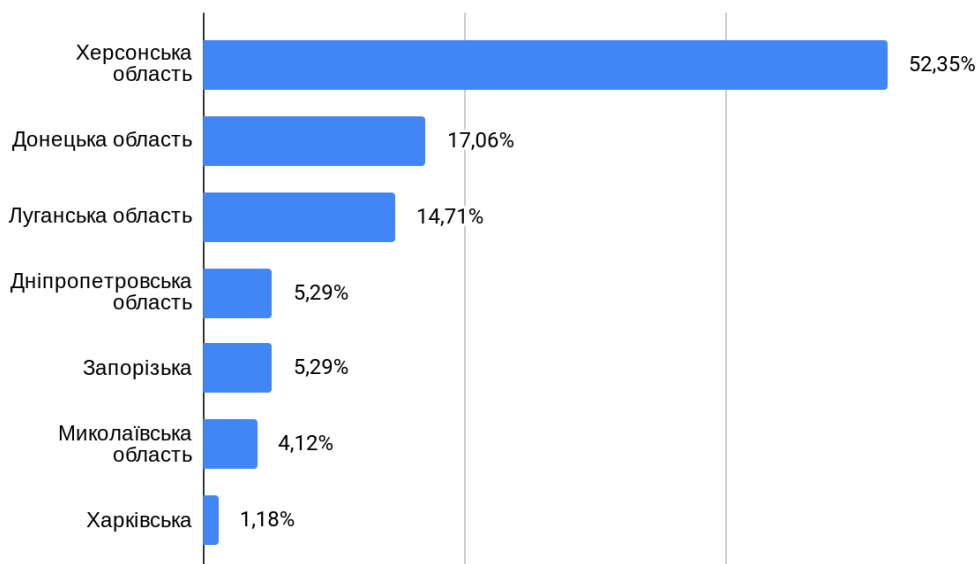
Матеріальне становище більшості опитаних є незадовільним. 30% — ледь зводять кінці з кінцями, грошей вистачає лише на їжу; 55,3% — мають гроші на харчування, але їм вже складно купувати одяг та взуття (мал. 1). Лише 6,5% ВПО відповіли що можуть собі дозволити без проблем їжу та одяг, але доводиться відкладати на покупку таких речей, як холодильник, телевізор. Дозволяють вільно купити собі все перераховане, але не машину або квартиру, близько 2% опитаних.

Мал. 2. Соціально вразливі категорії населення серед ВПО

Майже третина переселених в Криворізьку громаду є пенсіонерами - 28,8%. Інвалідність різних категорій загалом мають - 7,1% опитаних. ВПО, що мають хронічні захворювання - 6,5%. Особами з малозабезпеченої сім'ї назвали себе майже 13%. Серед опитуваних 12,4% - одинока мати або батько; 7,7% - багатодітні сім'ї.

Більше половини опитаних ВПО, що проживають в Криворізькій громаді (52,4%) переміщені з Херсонської області. Це зумовлено, в першу чергу, географічною близькістю громади до Херсонської області. З Донецької області переїхало - 17% опитаних, з Луганської - 14,7% (мал.3).

Мал.3 З яких областей довелося виїхати.

Дослідження показує, що найбільш важливими мотивами не повернення у покинуте місце проживання є проблеми безпеки і житла (мал. 4). Так, переважна більшість ВПО, що

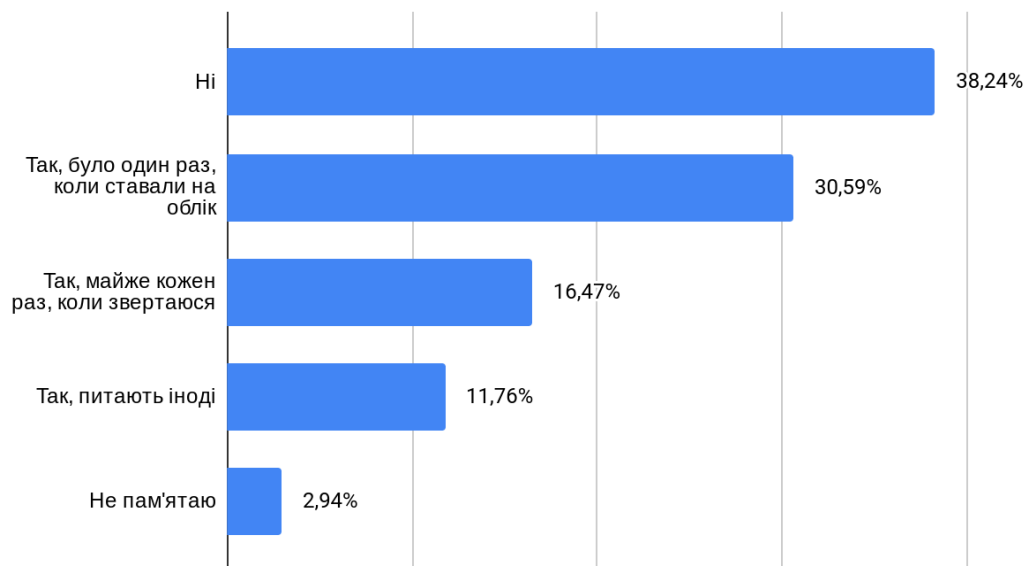
проживають в Криворізькій громаді, не хочуть повертатись до покинутого місця проживання, бо на території, де вони проживали, відбуваються воєнні дії (61,8%), уникають негативних наслідків воєнних дій (52,35%), житло знаходиться на окупованих територіях (37,7%), та/або мають пошкоджене чи зруйноване житло (54,7%).

Мал. 4. Причини неповернення у покинуте місце проживання

Виявлення потреб ВПО

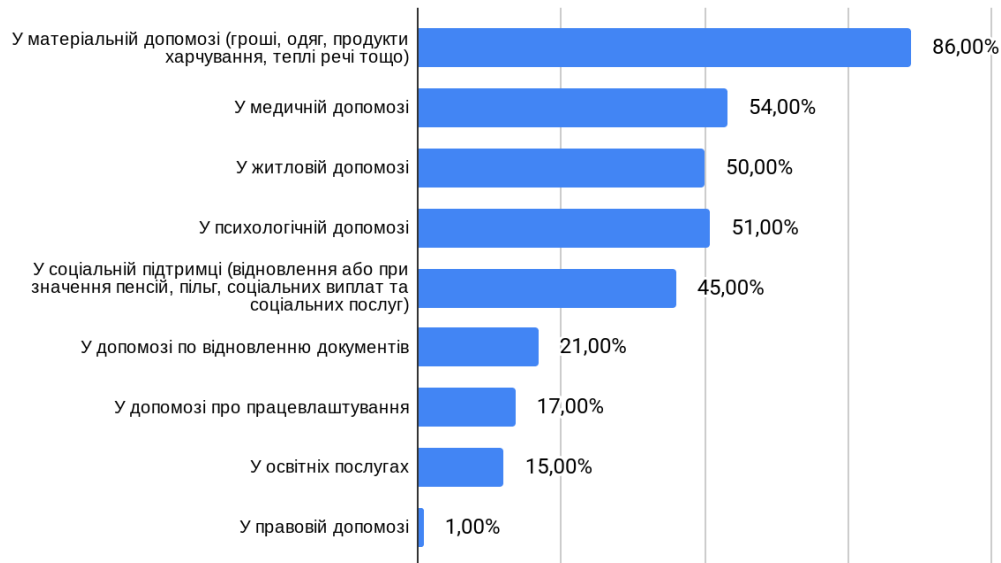
На жаль, дослідження показало, що більше третини переселенців не запитували взагалі про їхні потреби у державних установах і службах після переміщення (на що вказали 38,2% респондентів) мал. 5), або було опитано лише один раз, коли вони ставали на облік (30,6%). 11,76% опитаних вказали, що їх «іноді опитують» про потреби. Лише у 16,5% переміщених осіб вказали, що їх питають про потреби кожного разу, коли вони звертаються до спеціалістів. Отже, можна стверджувати, що спеціалісти різних державних органів фактично не цікавляться потребами більшості ВПО.

Мал. 5. Частота виявлення потреб ВПО у державних установах та службах

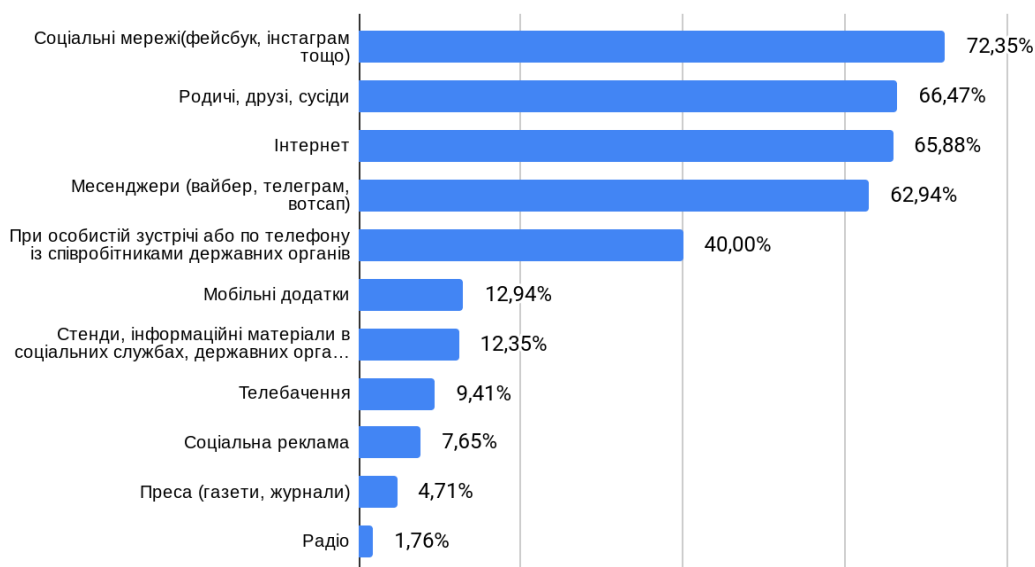
В той же час, ВПО мають досить багато проблем, вирішення яких неможливе без участі громади, місцевих органів влади та соціальної допомоги. Найчастіше у державних органах запитували про матеріальну (86% відповідей) та медичну (54%) допомогу (мал.6). Про потреби у житлі запитували (50%), приблизно стільки ж питали про необхідність психологічної допомоги (51%) Про соціальну підтримку питали у 45%. Про допомогу у відновленні документів питали у 21% ВПО, про необхідність працевлаштування (17%) та освітні послуги (15%). Лише один респондент відповів, що його питали про необхідність надання правової допомоги.

Саме такий розподіл питань щодо потреб ВПО зумовлений тим, що більшість переселенців опитували один раз, коли ті ставали на облік. Адже коли громада приймає переселенців, в екстреному режимі, то питання житла, матеріальної та психологічної допомоги є найактуальнішими.

Мал. 6. Перелік потреб, про які запитують у державних органах

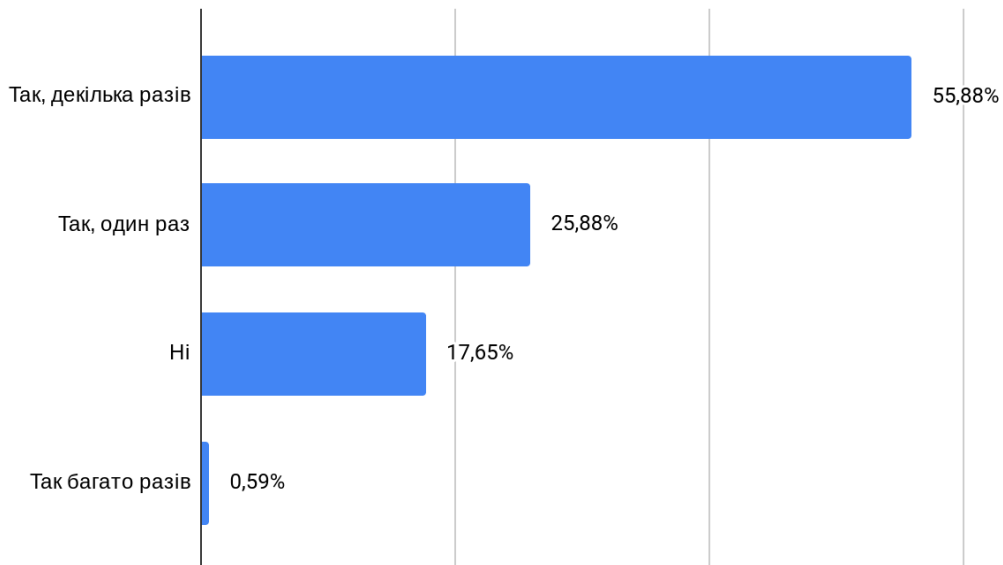
Серед основних джерел інформації щодо можливостей для ВПО, відзначили соціальні мережі (facebook, instagram тощо) - 72,4%. (мал.7). На другому місці - дані від родичів друзів, сусідів (66,5%). 65,9% - отримують інформацію з інтернету та майже стільки через месенджери - 62,9%. Отримують інформацію зі стендів в державних органах не так часто — тільки 12,9%. При особистій зустрічі або по телефону із співробітниками державних служб, інформацію щодо можливостей, отримують 40% ВПО.

Мал.7. Джерела інформації про можливості для переселенців

Про те, що допомогу від благодійних фондів, міжнародних або громадських організацій отримували декілька разів, вказали - 55,8% (мал. 8). Лише один раз отримували - 25,9%.

Взагалі не отримували допомогу від благодійних фондів, міжнародних або громадських організацій - 17,7%.

Мал. 8. Частота отримання переселенцями благодійної допомоги

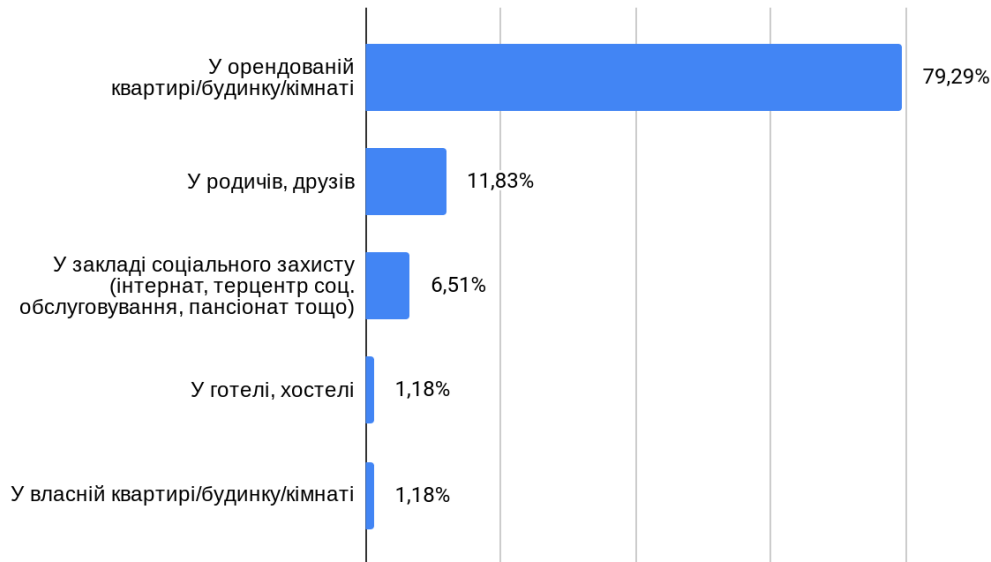
Найчастіше від благодійників внутрішньо переміщені особи отримували продукти харчування (87,1% відповідей) (мал. 9). Грошову допомогу - 53,6%. Засоби особистої гігієни - 48,6%. Одяг, взуття - 50,7%. Рідше надавалися побутові прилади (7,86%).

Мал. 9. Види благодійної допомоги для внутрішньо переміщених осіб

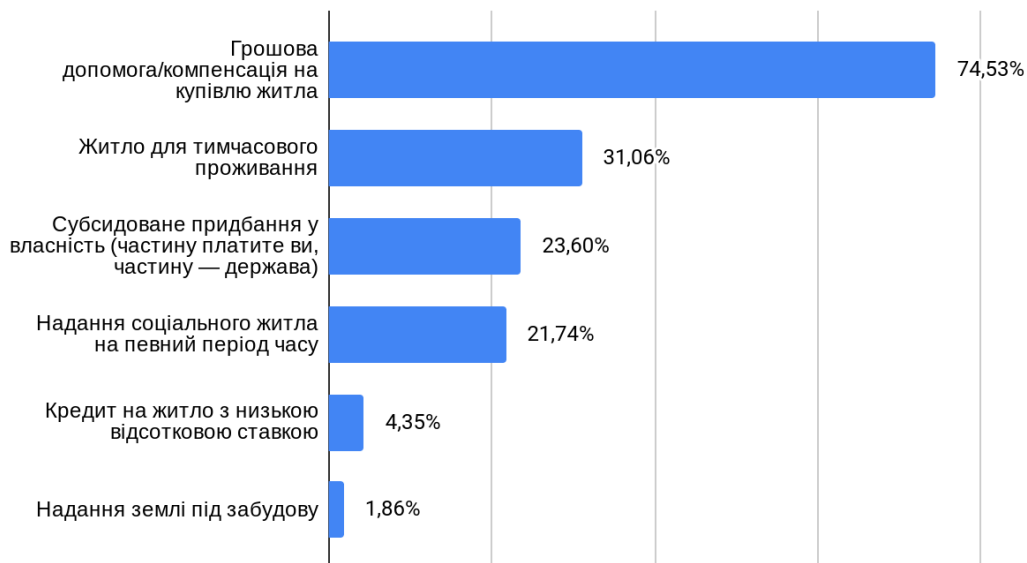
Житлові проблеми

Дослідження показало, що лише 1,2% ВПО проживають у власному помешканні (квартирі, будинку, кімнаті) (мал.10). Отже, майже всі опитані не змогли або не планують поки що отримати або купити своє житло та вимушені його орендувати (79,3%) або жити у родичів, друзів (11,8%).

Мал. 10 Місця проживання внутрішньо переміщених осіб

Серед запропонованих варіантів для вирішення житлових проблем ВПО вказують грошову допомогу або компенсацію на купівлю житла (74,5%) (мал. 11). Субсидоване придбання у власність - 23,6%. На житло для тимчасового проживання погодились би - 31% респондентів. 21,5% ВПО вказали на отримання соціального житла на певний період часу. На кредит за умов низької відсоткової ставки погодились би лише - 4,5%.

Мал. 11. Зацікавленість переселенців у різних типах державної житлової допомоги

Згідно з результатами дослідження 24,7% ВПО мають непошкоджене житло, яке вони покинули (мал.12) та 11,8% не мають ніякої інформації щодо стану свого житла. 21,2% опитаних вказали, що їх минуле місце проживання є пошкодженим або зруйнованим і це задокументовано, проте 42,3% — ніде це не фіксували або не мали можливості зафіксувати.

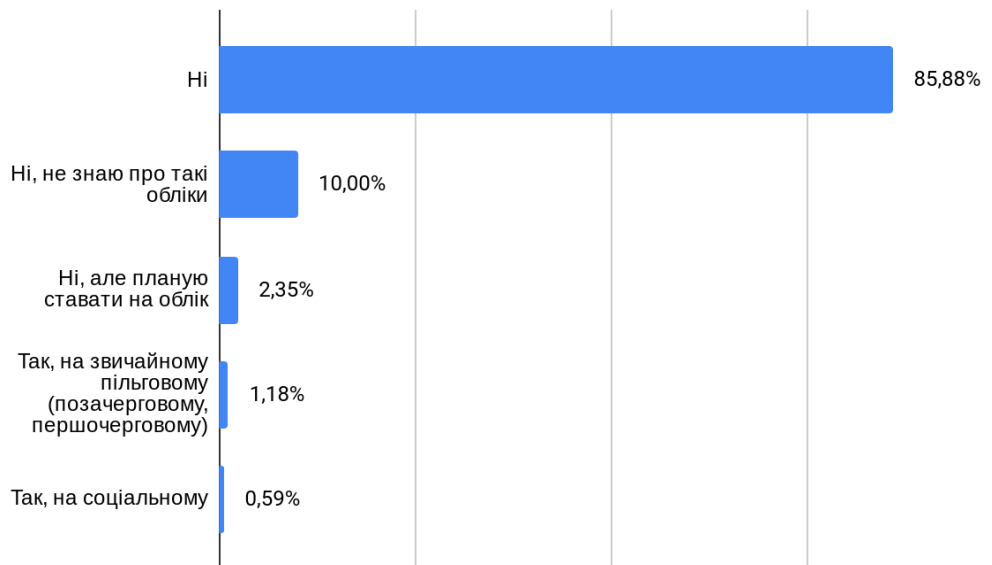
Мал. 12. Наявність пошкодженого/зруйнованого житла у внутрішньо переміщених осіб.

Переважає частина ВПО (69,4%) не зверталися за державною компенсацією за зруйноване/пошкоджене житло (мал.13), але планує звернутися, проте є й ті, хто не планує цього робити - 13,9%. 7,4% зверталися але ще не отримали. Лише 5,6% отримали компенсацію за пошкоджене або зруйноване житло.

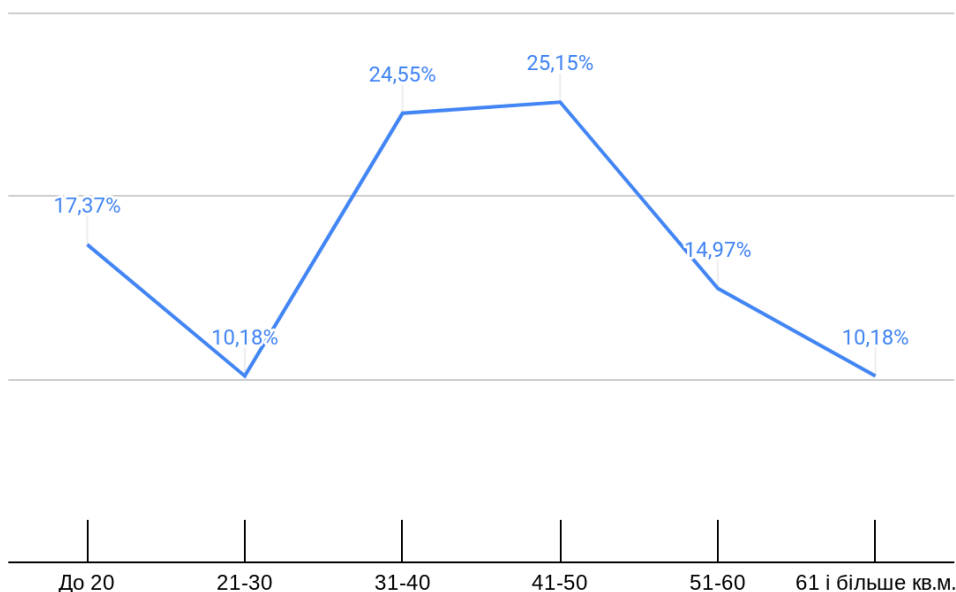
Мал. 13. Звернення за державною грошовою допомогою/компенсацією за пошкоджене/зруйноване житло.

Абсолютна більшість опитаних ВПО не перебувають на жодному квартирному обліку - 85,9%. 10% ВПО не знають взагалі, що існують такі обліки (мал. 14). Лише 2,4% переселенців планують стати на квартирний облік. Та по одній людині з опитаних, стоять на звичайному пільговому та соціальному обліках.

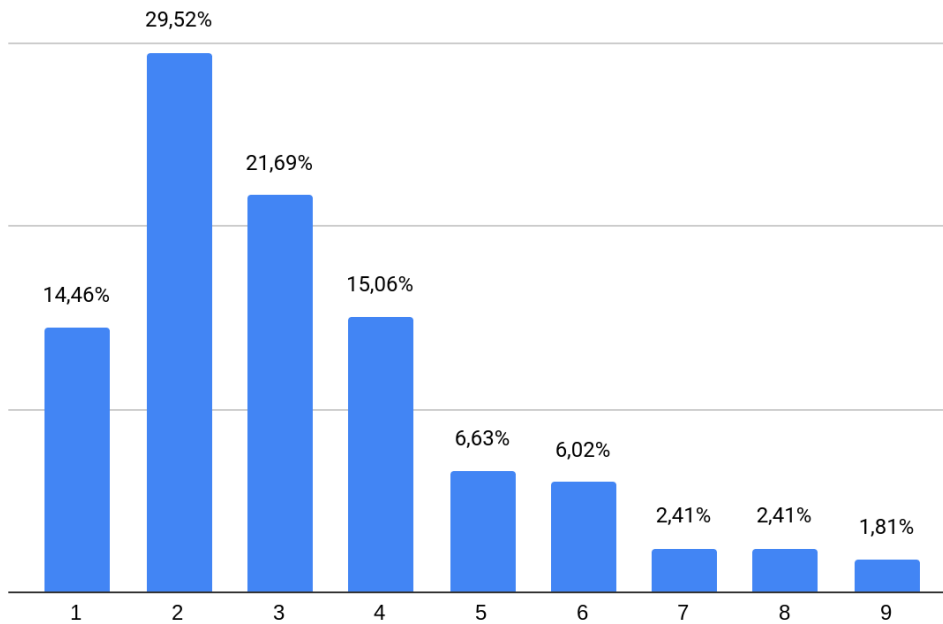
Мал. 14. Перебування на різних видах квартирних обліків серед ВПО

Що стосується умов проживання в середньому площа помешкання переселенців складає 40 кв.м (мал.15) при проживанні 2–3 осіб. Мінімально було вказане житло у 12 кв.м, максимально – 80 кв.м. Є випадки, коли на одну людину припадало близько 2,8 кв.м. житлової площі. Є декілька сімей, які проживають у складі 7 - 9 осіб у житлі розміром 44 - 60 кв.м.

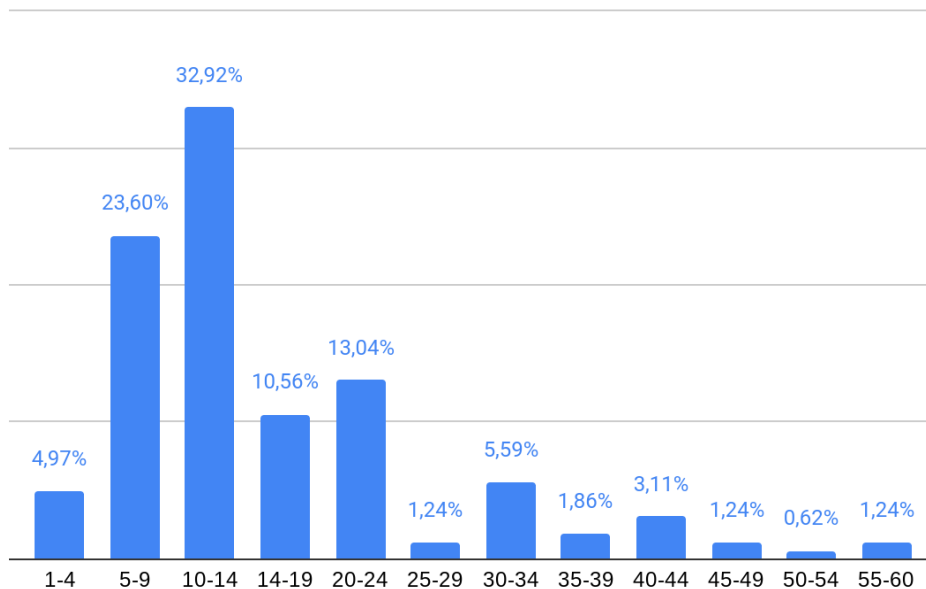
Мал. 15. Розмір загальної житлової площі помешкань ВПО

У середньому в одному домогосподарстві проживають 2-4 особи. Втрьох проживають- 21,7%, кожен третій – удвох (29,5%). 14,5% – живуть самі. В чотирьох проживають - 15%. (мал. 16).

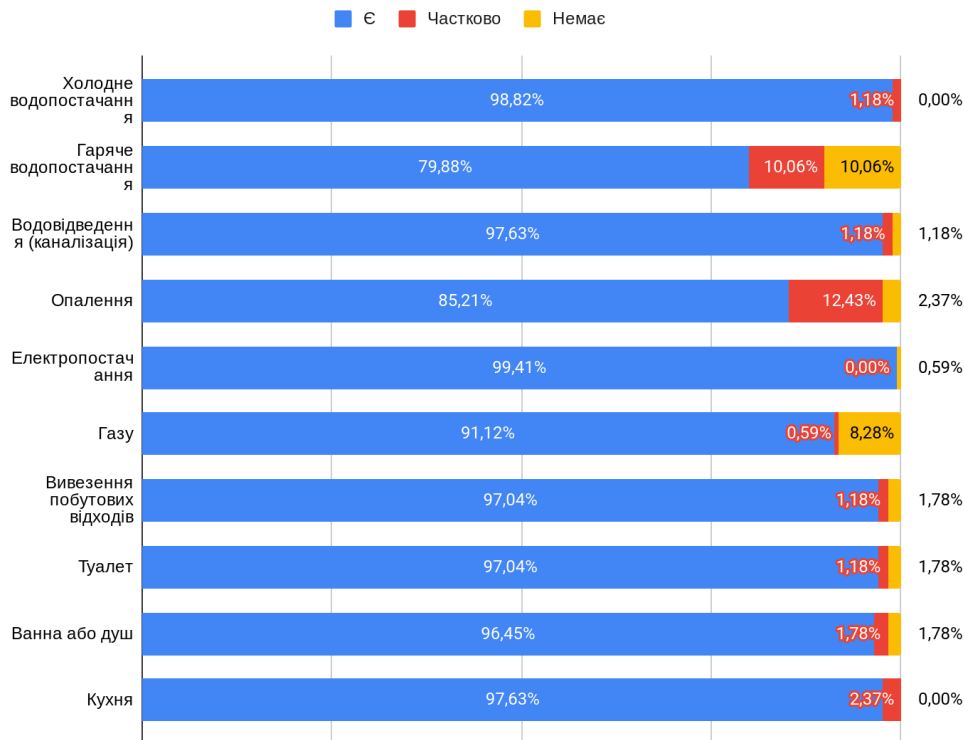
Мал. 16. Кількість ВПО, які проживають у одному домогосподарстві

Найчастіше, на одну людину припадає 10-14 кв.м. (33,9%), 23,6% проживають на площі 5-9 кв.м. на одну людину. 13% людей мають площу проживання - 20-24 кв.м. на одну людину (мал. 17).

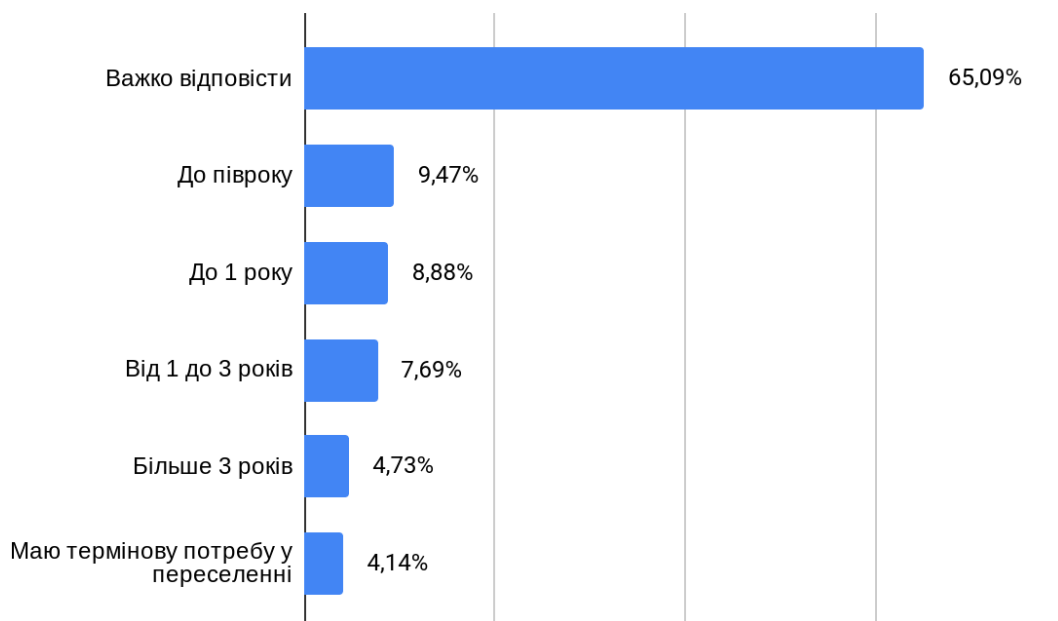
Мал. 17. Площа проживання кв.м. на одну людину

Згідно з результатами дослідження, переселенці у переважній більшості мають доступ до всіх видів комунальних послуг, які надаються в громаді. Серед проблемних питань, слід відзначити тільки доступ до послуг гарячого водопостачання – так, 10% опитаних вказали, що не мають змоги скористатися цією послугою, 10% – мають частковий доступ (мал. 18). Також 12,4% опитаних вказали, що мають проблеми з опаленням, 2,4% - зовсім не мають опалення.

Мал. 18. Доступ ВПО до комунальних послуг та побутових умов у місці проживання

Абсолютній більшості респондентів важко відповісти на питання, щодо термінів проживання у теперішньому житлі (65%). Майже кожен десятий опитуваний відповів, що проживатиме у теперішньому житлі до півроку (9,5%); 8,88% планують проживати до 1 року; 7,69% - від 1 до 3 років; 4,7% стверджують, що проживатимуть тут більше трьох років. Лише 4% опитаних мають потребу в терміновому переселенні. (мал.19)

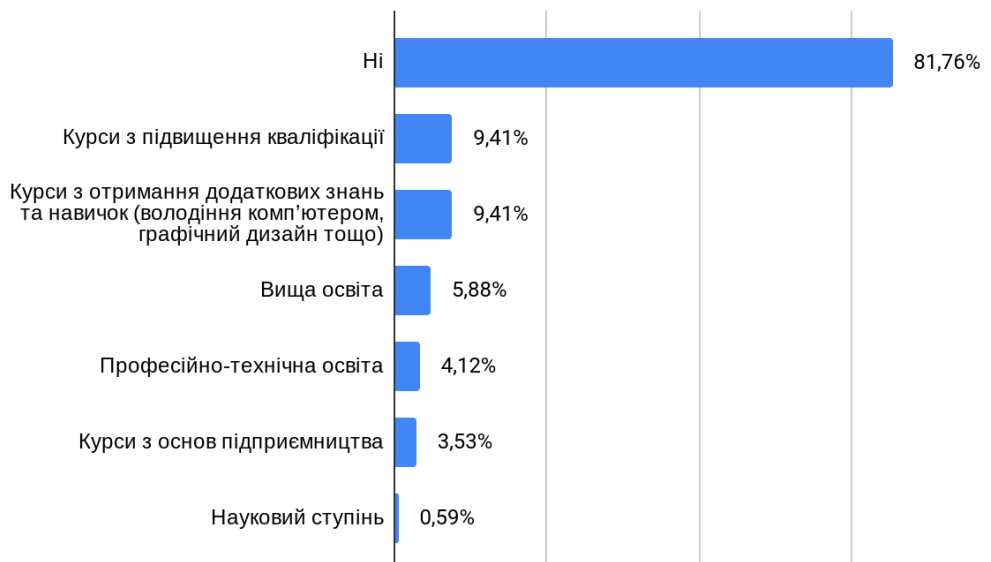
Мал.19 Плани ВПО щодо термінів проживання у теперішньому помешканні

ОСВІТА ТА НАВЧАННЯ

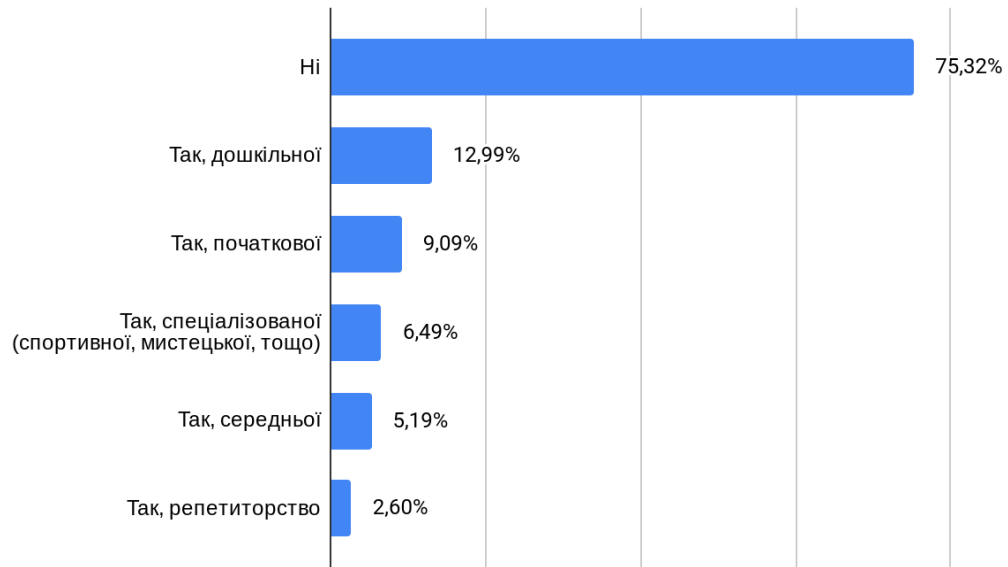
Мал. 20. Освітній рівень ВПО

Переважна більшість ВПО мають професійно-технічну освіту (48,5%). Повну вищу освіту мають 17,8%, базову вищу - 1,18%, неповну вищу - 4,7%. Щодо загальної освіти, то повну середню мають 16,6%, базову середню - 8,3%. (мал.20) Не мають освіти або мають начальну загальну - 3% респондентів. При цьому абсолютна більшість ВПО (81,8%) заявили, що не мають потреби в освітніх послугах. 9,4% ВПО потребують курсів підвищення кваліфікації, стільки ж людей бажають отримати додаткові знання або навички. Отримання вищої освіти потребують майже 6% респондентів. 3,5% бажають пройти курси з основ підприємництва. (Мал.21)

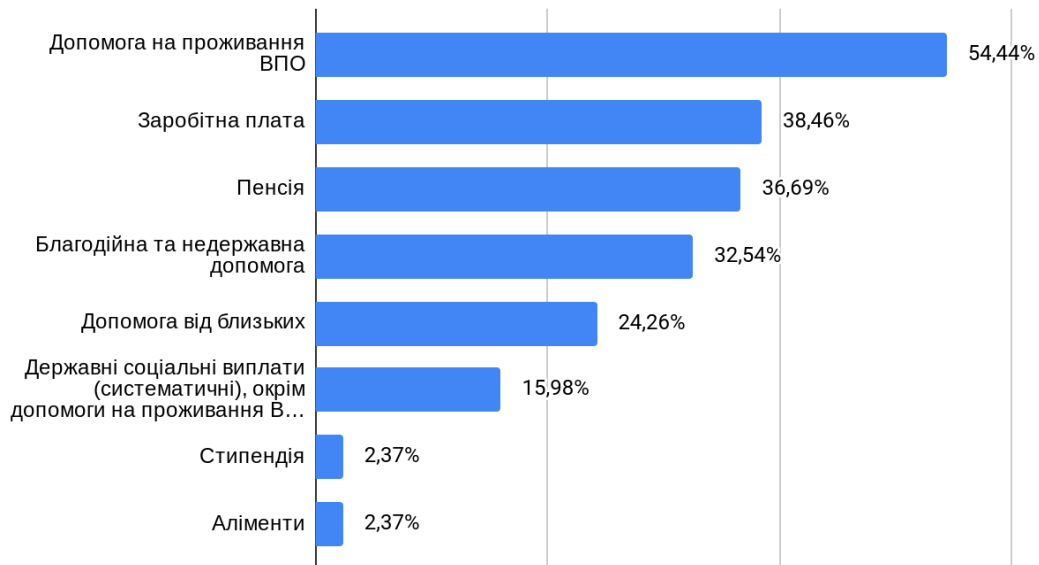
Мал. 21. Потреби ВПО в освітніх послугах

Щодо освітніх потреб сімей, які мають неповнолітніх дітей (мал. 22), то більшість опитуваних зазначили, що незадоволених потреб в освіті дітей не має (75,32%). Найбільш незадоволеною потребою в освіті дитини виявилася дошкільна освіта - 13%. Щодо незадоволених потреб в спеціалізованих освітніх послугах (спортивні, мистецькі тощо) заявили 6,5%, а переважна більшість опитаних вказала на те, що проблем з позашкільною освітою в Криворізькій громаді немає. Про потребу репетиторства зазначали лише - 2,6%.

Мал. 22. Потреби ВПО в освітніх послугах для дитини

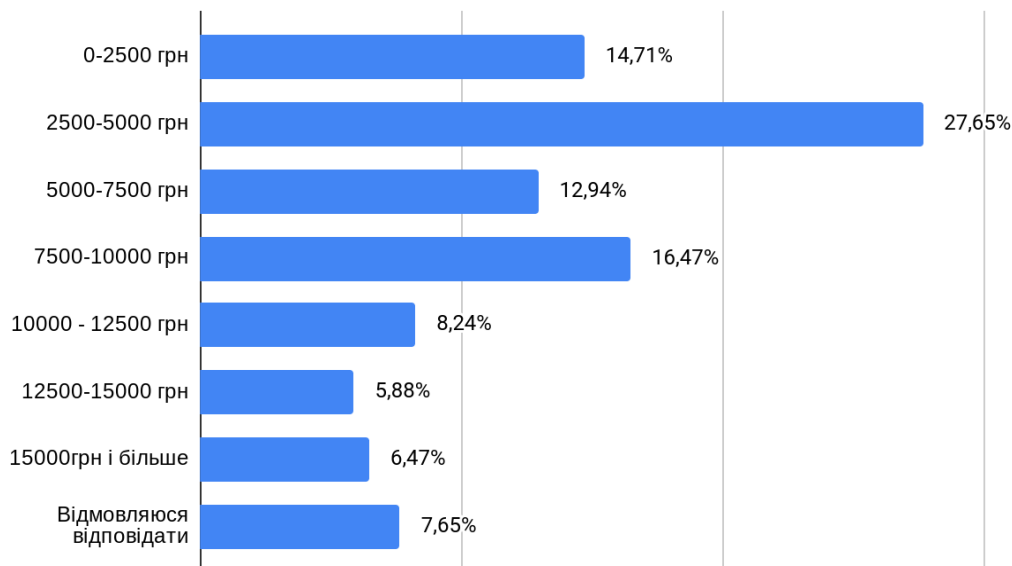
Рівень доходу та трудова діяльність

Мал. 23. Основні джерела засобів існування ВПО

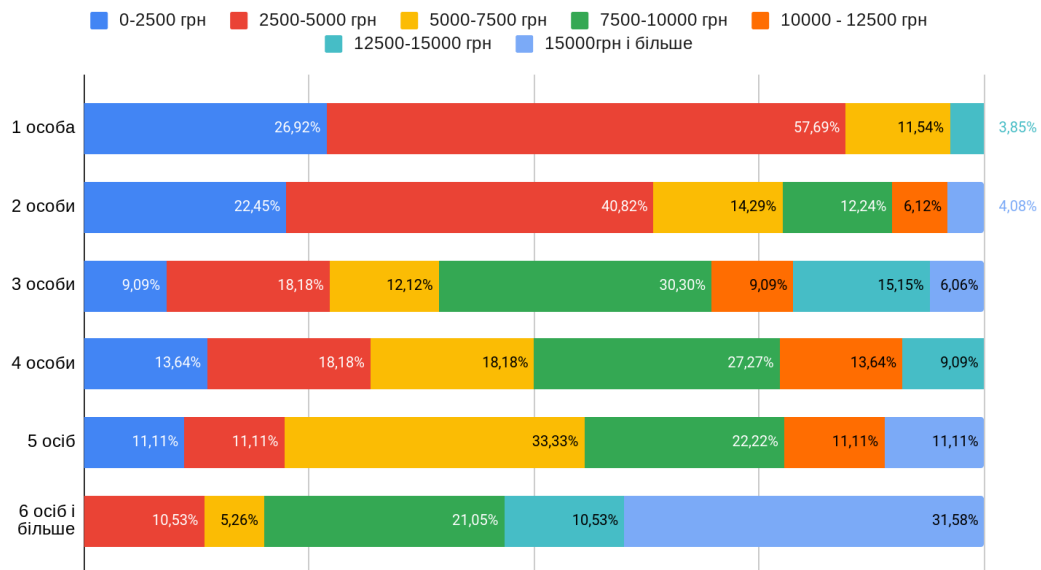
Слід враховувати, що для більшості опитаних переселенців основними джерелами засобів існування є адресна грошова допомога (54,4%), заробітна плата (38,5%) та пенсія (36,7%). 32,5% вказали, що отримують благодійну та недержавну допомогу, 24,3% - отримують допомогу від близьких. Тільки 15,98% опитаних отримують систематичні державні соціальні виплати (окрім допомоги на проживання ВПО) (мал.24).

Жоден переселенець не вказав, що живе за рахунок пасивного прибутку або попередніх збережень.

Мал. 24. Середньомісячний дохід сім'ї ВПО

14,7% ВПО вказали дохід до 2500 грн, що є менше прожиткового мінімуму на момент опитування (2920 грн.). Майже третина сімей (27,7%) мають дохід менший двох прожиткових мінімумів - 2500-5000грн. Варто зазначити, що такий дохід вказаний у маленьких і у достатньо великих сім'ях. Так, 2 сім'ї у складі 5 осіб, та 2 сім'ї у складі 6 і більше осіб живуть на суму до 5000 грн. 12,9% мають дохід до 7500грн; До 10000грн отримують 16,5% сімей. Більше 15000грн отримують лише 6,5%. (мал. 25)

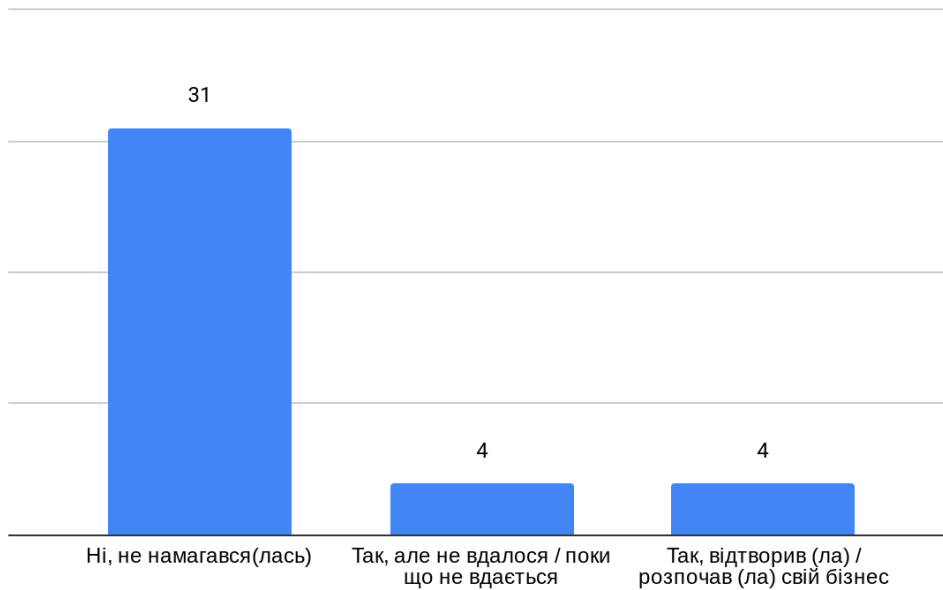
Мал. 25. Середньомісячний дохід сім'ї ВПО в залежності від складу сім'ї

Після переміщення втратили роботу більше половини опитаних 54,7% і 6,47% втратили виробництво чи бізнес. Більше третини ВПО (32,9%) при переміщенні не втратили ніяких важливих джерел доходів. 28,8% втратили землю, яку використовували під городництво. 12,9% втратили доходи від здачі власності в оренду (мал.26).

Мал. 26. Втрачені після переміщення важливі для ВПО джерела доходів / засобів існування

Окремий аналіз тих, що втратив бізнес (38 опитаних) показав, що тільки 4 з них розпочали його знов після переселення; 4 — намагались це зробити, але не спромоглись, а 30 — навіть не намагались (мал. 27)

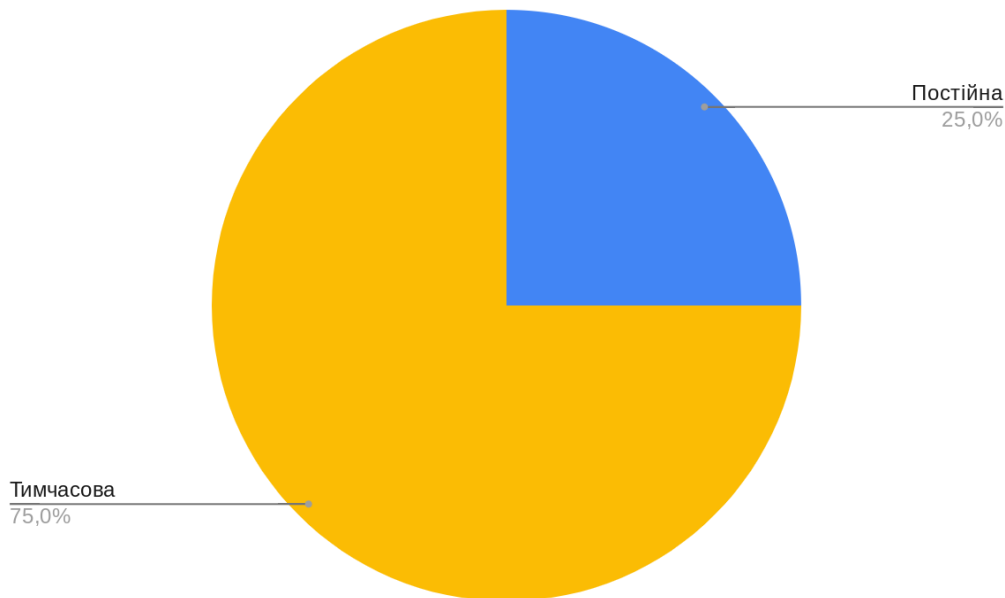
Мал. 27. Намагання відтворити / розпочати бізнес після переміщення (в абсолютних значеннях серед 38 осіб)

Мал. 28. Рівень зайнятості ВПО на сьогоднішній день

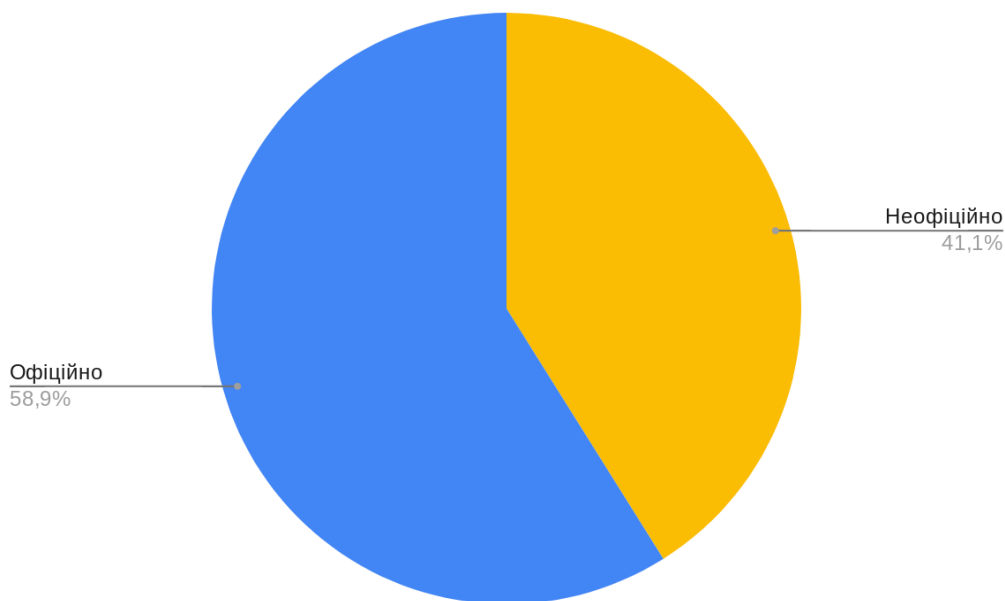
Загалом працюють 32,7% опитаних переселенців (мал. 28). Були названі спеціаліст, службовець з професійно-технічною, середньою освітою (1,2%); спеціаліст, службовець з вищою освітою (3,6%); кваліфікований робітник (10,1%), підсобний робітник, різноробочий (13,7%). Приватними підприємцями є 4,2% опитаних.

Для 25% працюючих ВПО робота є постійною. 75% вказали, що працевлаштування є тимчасовим (мал.29).

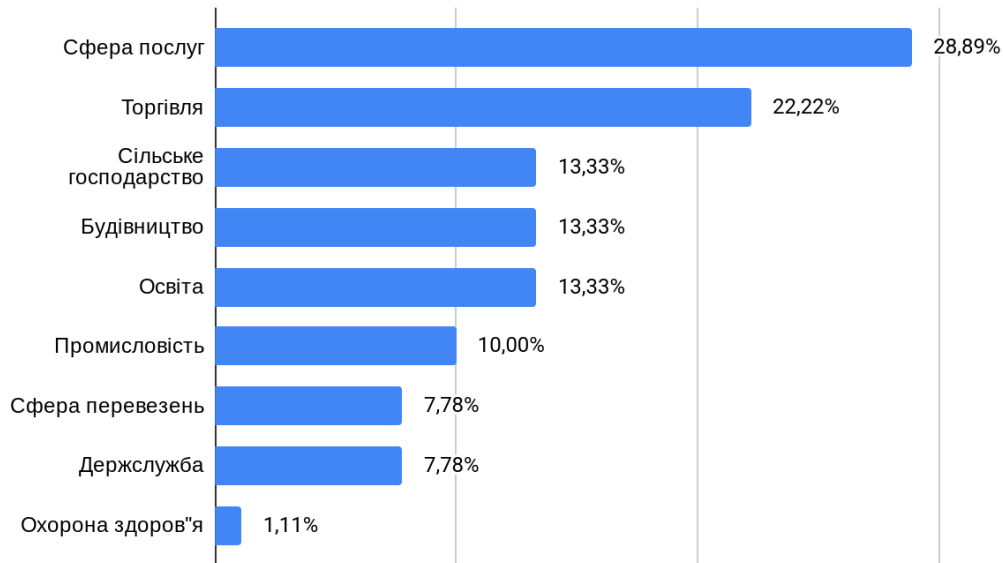
Мал. 29. Регулярність трудової діяльності переселенців

Слід зазначити, що 41% опитаних працює неофіційно та не є оформленими (мал. 30). Це, з одного боку, не дозволяє їм робити внесок у розвиток громади та сплачувати податки, але в той же час надає можливість отримувати хоч якийсь заробіток та адаптуватись у ній.

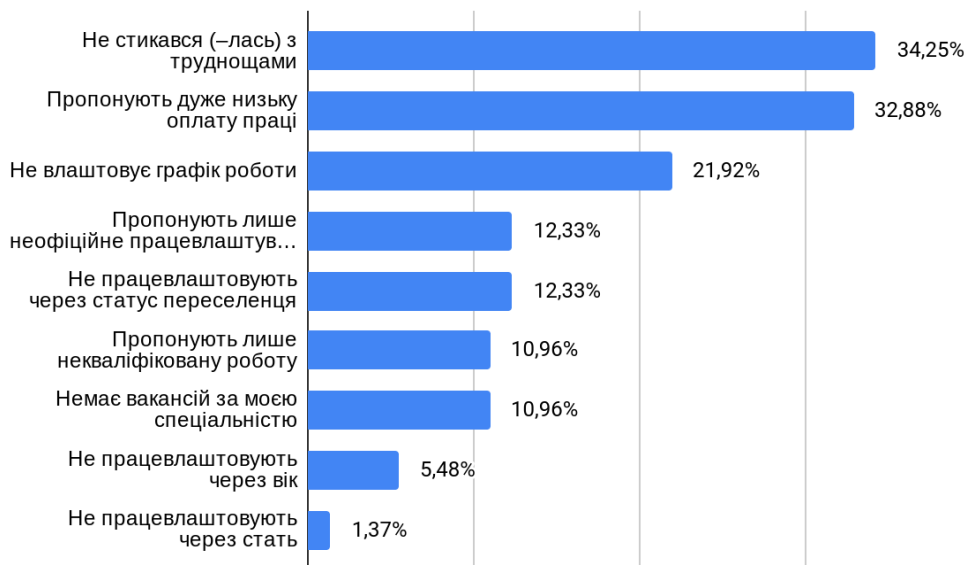
Мал. 30. Легальність трудової діяльності переселенців

Здебільшого робота, яку отримали переселенці, це робота у сфері послуг (28,9%), або торгівлі (22,2%). 13,3% працюють у сфері будівництва. У сільському господарстві та в сфері освіти працюють по 13,3% опитаних. Незважаючи на те, що Кривий Ріг є промисловим містом, в промисловій сфері змогли влаштуватися лише 10%. (мал. 31)

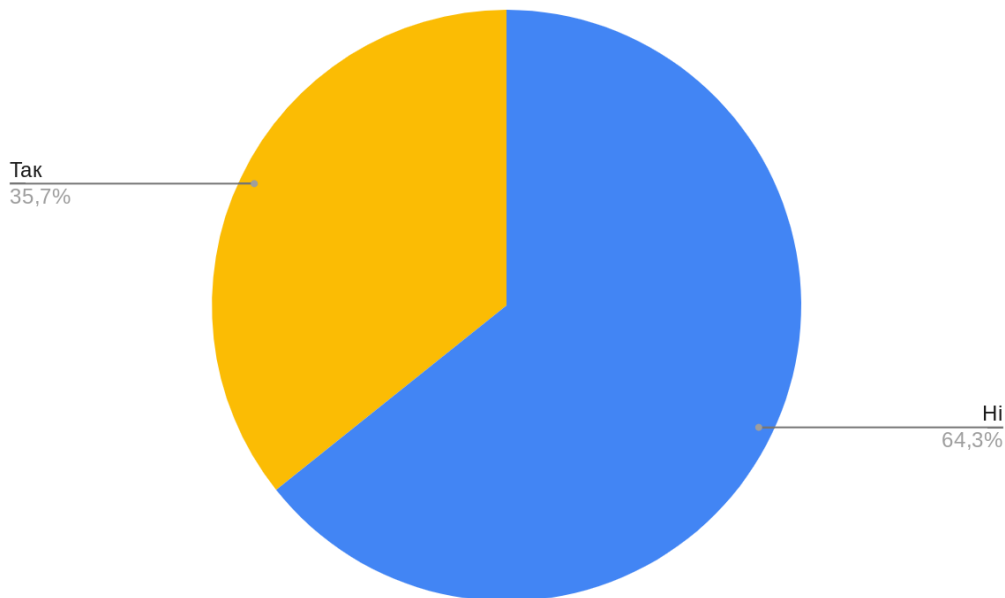
Мал. 31. Сфера спеціалізації переселенців

При пошуку роботи більше третини опитаних не стикалося з труднощами (34,2%) (мал.32). Та також третина ВПО зіткнулася з тим, що їм пропонували дуже низьку оплату праці (32,9%). Кожного п'ятого не влаштовує графік роботи (21,9%). 12,3% - пропонували лише неофіційне працевлаштування. Також слід відзначити, що 12,3% ВПО було відмовлено в роботі через їх довідку переселенця, 5,5% - через вік, а 1,4% - через стать, що є випадками дискримінації у сфері праці. У колонці «Інше» вимушено переміщені особи зазначали, що вони були вимушені відмовлятися від працевлаштування через незручний графік роботи та за станом здоров'я.

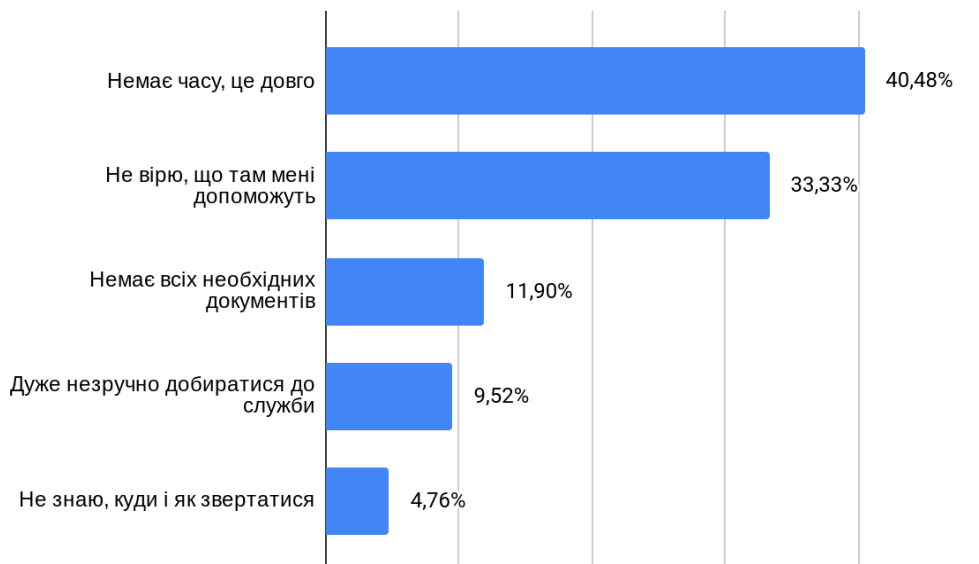
Мал. 33. Труднощі при пошуку роботи

Зверталися до центру зайнятості - 35,7% з тих, хто шукає роботу (мал. 33).

Мал. 33. Звернення у центр зайнятості шукачів роботи

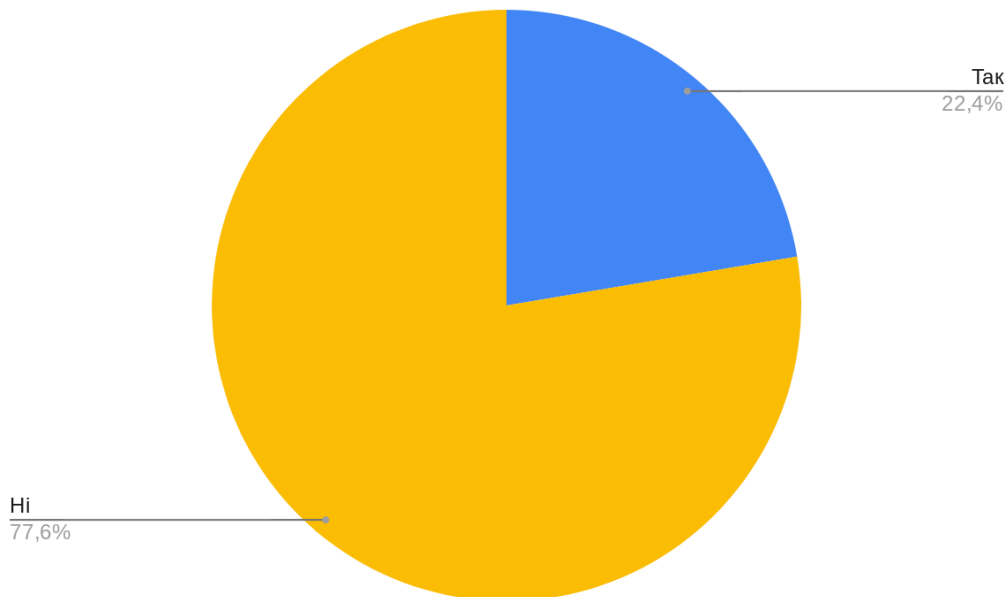
Серед тих, хто не звертався до центру зайнятості, головними причинами незвернення було зазначено небажання витратити час на звернення до центру зайнятості, за наявності різноманіття сторонніх платформ з пошуку роботи (40,5%) та невіру людей в те, що їм допоможуть у державному органі (33,3%) (мал. 34). Також були названі як причини наступні: відсутність всіх необхідних документів; складність процедур; незручність розташування центру; незнання куди звертатися, неможливість звернутися через сімейні обставини.

Мал. 34. Причини незвернення у центр зайнятості

Правова допомога та відновлення документів

Дослідження виявило доволі значний відсоток ВПО, які потребують отримання правової допомоги - кожна п'ята переміщена особа вказала на це (22,4%) (мал. 35).

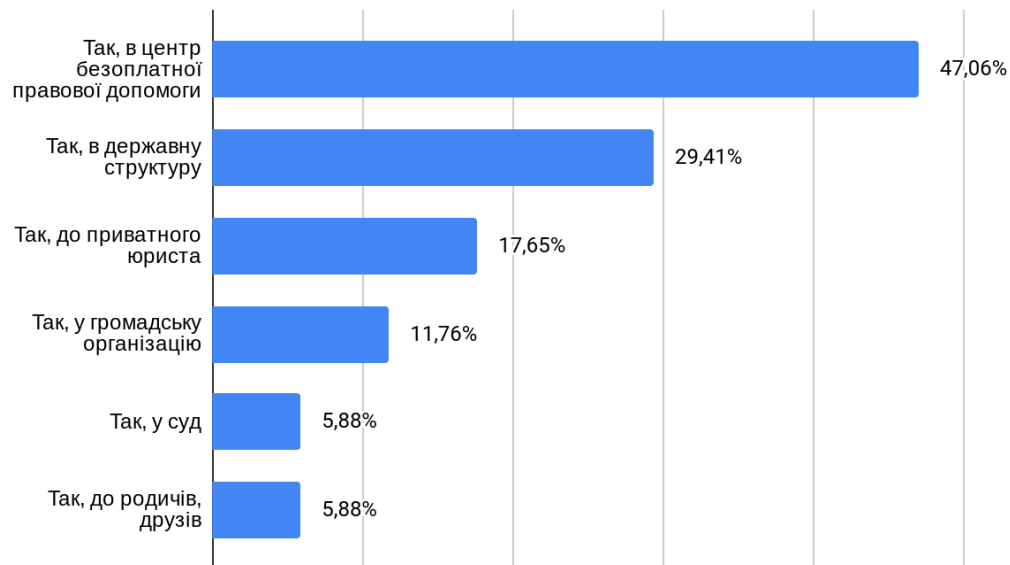
Мал. 35. Потреба ВПО в отриманні правової допомоги

Серед потреб найбільше були зазначені встановлення юридичних фактів (82,4%). Значно менше - отримання/поновлення прав на пільги/компенсації/участь у програмах, обумовлених довідкою ВПО (11,6%), стільки ж зазначили й потреби в встановлення факту смерті та щодо виконання рішення суду. (Мал.36)

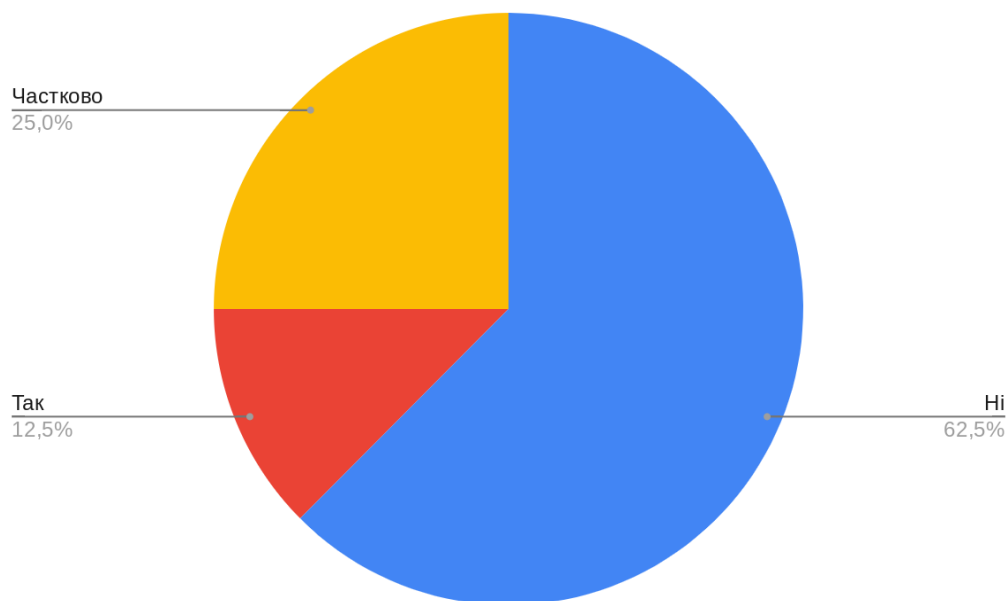
Мал. 36. Основні потреби в отриманні правової допомоги

Також опитування ставило на меті дослідити досвід переселенців при зверненні за правовою допомогою. Найбільше переселенці зверталися у центр безоплатної правової допомоги (47%) (мал.37); 29,4% - в державну структуру; 17,7% - зверталися до приватного юриста. Лише 5,9% зверталися до суду.

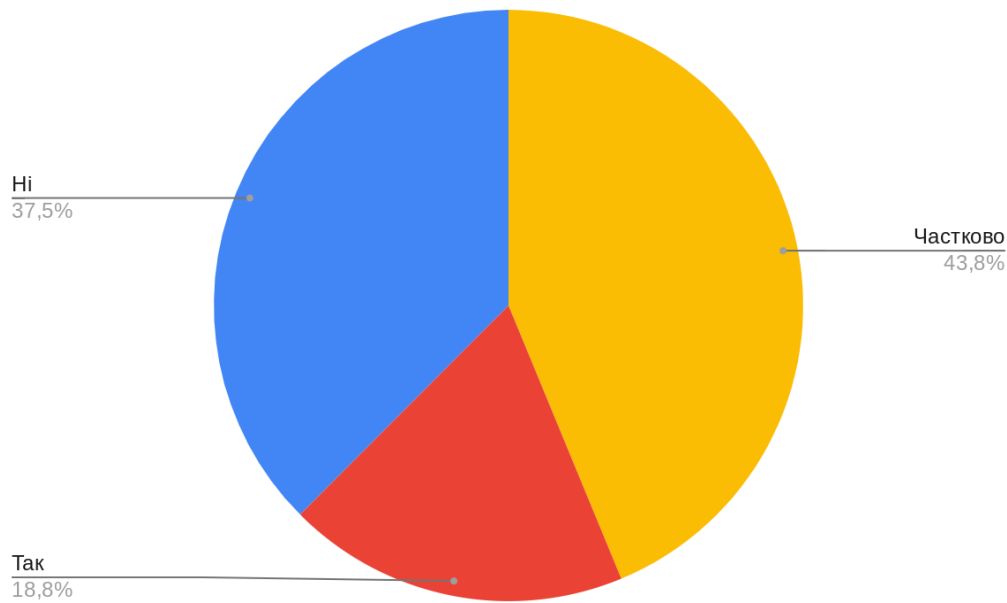
Мал. 37. Досвід звернення за правовою допомогою

Дослідження показало, що більшість питань, які стали предметом звернення за правовою допомогою, або не вирішені (62,5%), або частково вирішені (25%). (мал.38)

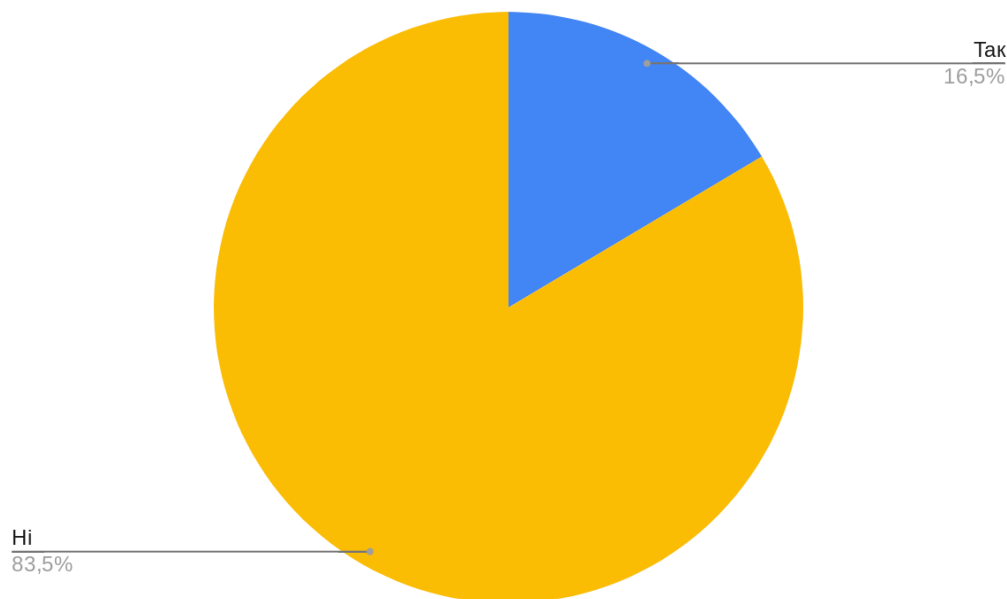
Мал.38. Чи вирішене ваше питання

Натомість, незадоволеність щодо вирішення правових питань (37,5) (мал.39) значно менша, якщо порівнювати із відсотком не вирішених питань, що говорить про адекватну роботу відповідних інституцій, і про тимчасову неможливість вирішення деяких питань у правовому полі, пов'язаних, в першу чергу, з воєнними діями та тимчасовою окупацією територій.

Мал.39. Задоволеність якістю отриманої допомоги

Слід відзначити, що майже у переважній більшості ВПО вже вирішені проблеми з документами (83,5%). Тільки 16,5% переселенців потребують відновлення / отримання документів у зв'язку з переміщенням (мал. 40).

Мал. 40. Наявність потреби в отриманні / відновленні документів

Ті, хто має невирішені проблеми з документами (16,5%), найчастіше повідомляли про проблеми з відновленням права власності на майно, часто це пов'язано не тільки із втратою самих документів, а й, на жаль, і з втратою родичів-власників майна. Також зафіксована часта проблема з трудовими книжками та довідками про звільнення (15%), паспортами (12,5%), документами про освіту (10%). Серед варіантів «Інше» переселенці вказували: відновлення статусу багатодітної матері, водійських прав тощо. (мал.41)

Мал.41. Перелік документів, які потребують відновлення / отримання

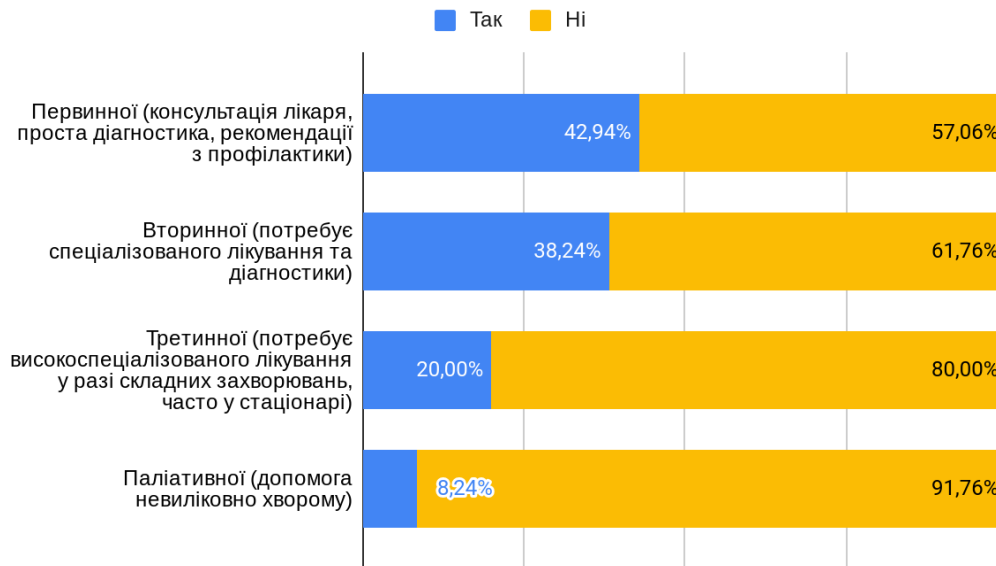
Основними причинами неотримання/невідновлення документів були вказані складність цього процесу (40,7%); відсутність необхідних документів (33,3%); те, що вони не були потрібні (25,9%), а також незнання, як це зробити (14,8%). 18,5% вказали, що відновлення втрачених документів вважають неможливим, а 14,8% вказали, що їм було відмовлено у відновленні документів (мал. 42).

Мал. 42. Причини неотримання / невідновлення документів

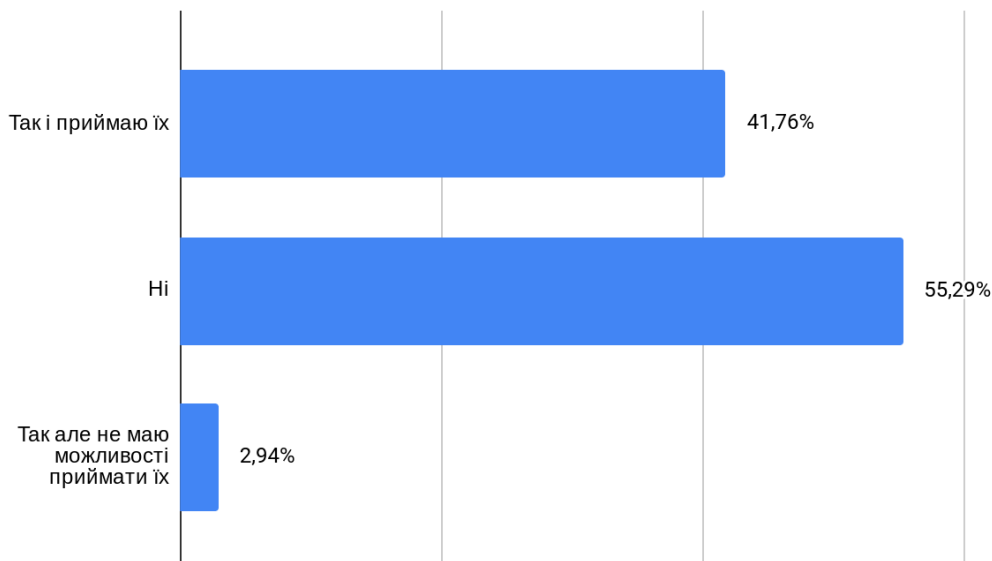
Медична сфера

Дослідження показало, що більше половини опитаних не потребують наразі медичної допомоги, інші ж переселенці вказали на ту чи іншу потребу у медичній допомозі (мал. 43). Так, 42,9% зазначили, що потребують первинної медичної допомоги (консультації лікаря, простої діагностики, рекомендацій з профілактики). Трохи менше є потреба у вторинній допомозі (спеціалізованому лікуванні та діагностиці) – 38,2% відповідей. В два рази менше потребують третинної медичної допомоги, тобто високоспеціалізованого лікування при складних захворюваннях потребують 20% переселенців. Є невелика потреба також у наданні медичної допомоги невиліковно хворим людям (8,2%).

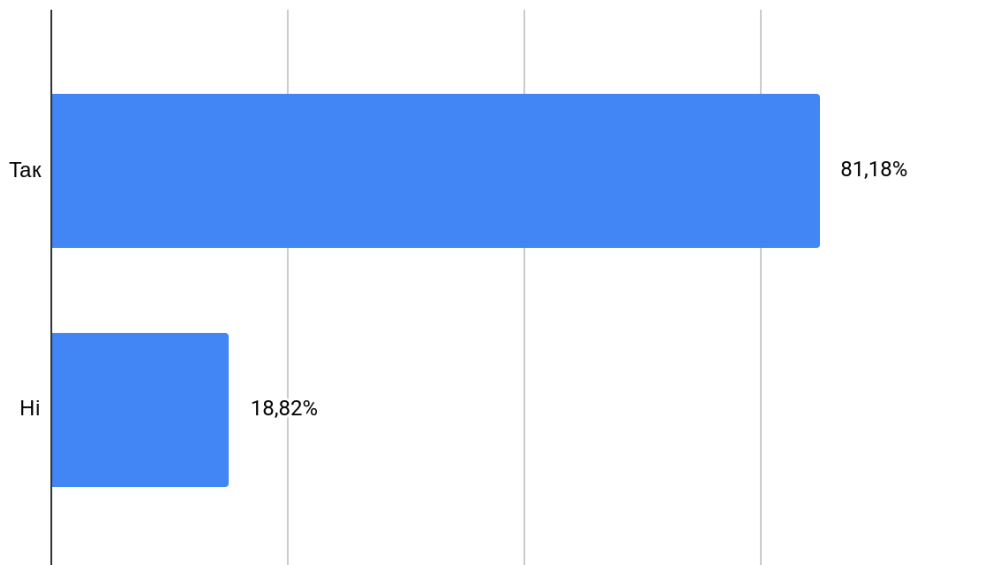
Мал. 43. Наявність потреб в отриманні медичної допомоги

Майже половина опитаних ВПО (41,7%) має потребу у постійному прийомі ліків та приймають їх (мал. 44). 2,9% мають таку потребу також, але не мають можливості приймати ліки регулярно. Не потребують постійного лікування 55,3% опитаних.

Мал. 44. Потреба у регулярному прийомі ліків

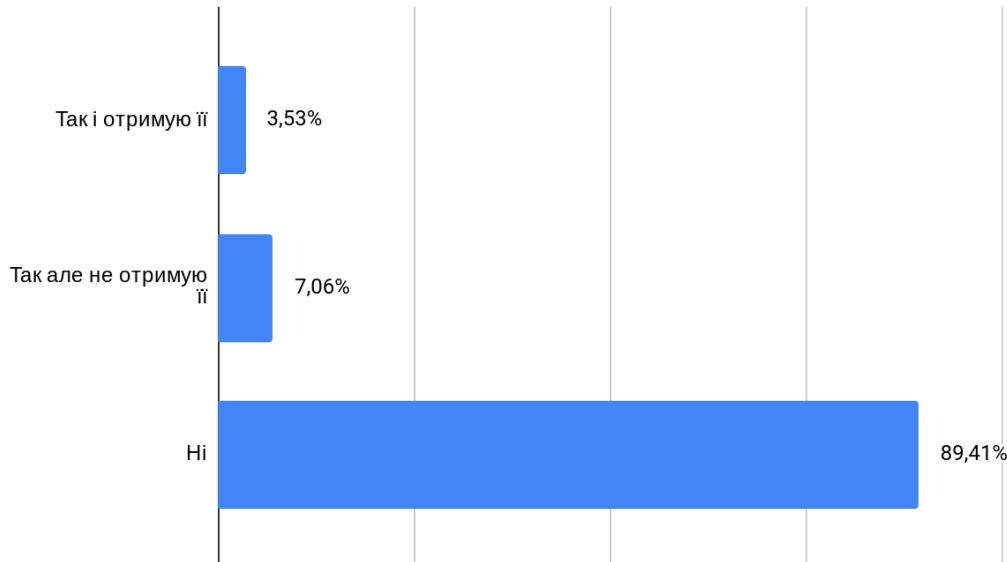
Слід також відмітити, що абсолютна більшість переселенців має підписану декларацію із лікарем – 81,8%. (мал. 45)

Мал. 45. Наявність декларації із лікарем щодо отримання медичної допомоги

Психологічна допомога

За результатами дослідження 89,4% опитаних не потребують психологічної допомоги. 7% — потребують порад психолога та отримують її. Інші 3,5% — не отримують такої допомоги (мал. 46).

Мал. 46. Наявність потреби в отриманні психологічної допомоги

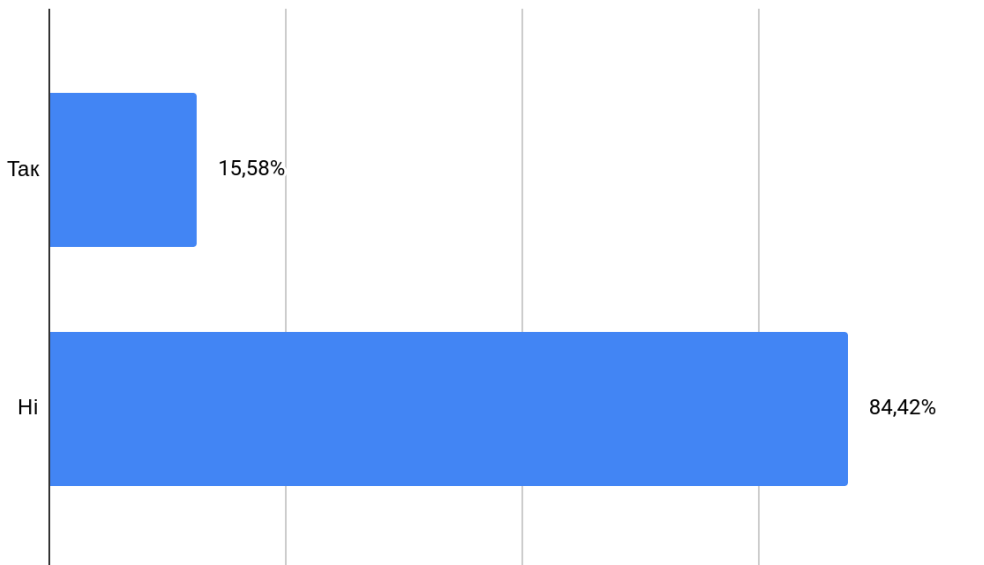
Переважає більшість опитаних ВПО, що потребують психологічної допомоги вказали (15 осіб), що це пов'язано з переміщенням на нове місце проживання та складністю адаптації (мал. 47). 2 ВПО відповіли, що мають проблеми через досвід або реальну загрозу насильства по відношенню до них або їхніх близьких. 1 людина відповіла, про проблеми із загрозою домашнього насильства. Також були відповіді про психологічні проблеми, пов'язані з втратою рідних та особистим здоров'ям, втратою рідної домівки.

Мал. 47. Причини потреби у психологічній допомозі

Більшість опитаних (84,4%) також вказали, що потреба у психологічному

обстеженні дітей або допомозі дітям через переселення відсутня. Є така потреба у 15,6% опитаних (мал. 48).

Мал. 48. Потреба дітей у психологічному обстеженні /допомозі через переселення

Що стосується незначної потреби у психологічній допомозі, то ймовірно більшість ВПО вже пристосувалися до нового життя та подолали психологічні наслідки переселення. Один із факторів, що може впливати на цей показник, може бути те, що на пострадянському просторі не сформована культура профілактики та лікування психологічного здоров'я, а отже вирішення проблем відбувається самостійно або ці проблеми консервуються, що негативно впливає на якість життя та загальне самопочуття людини.

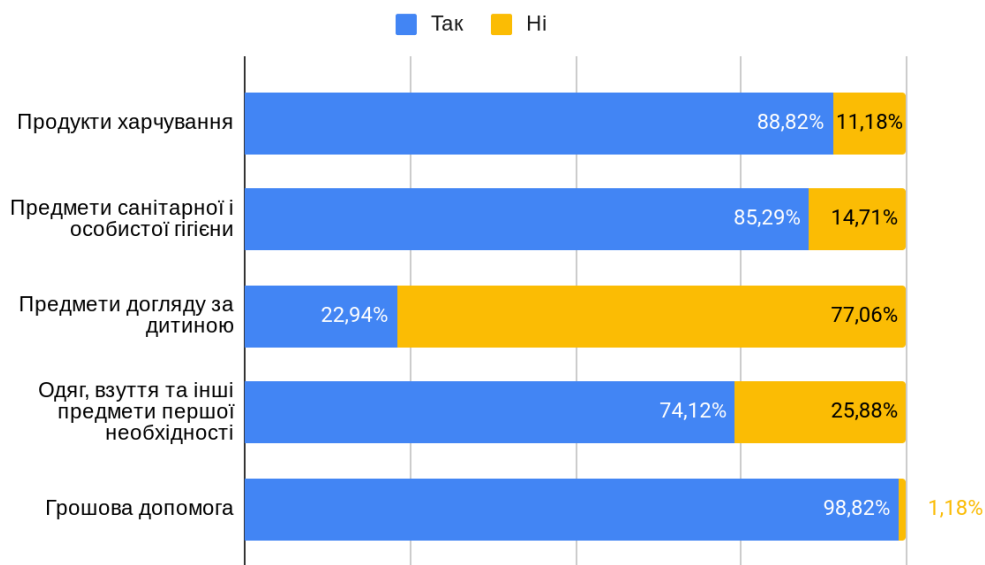
Соціальна допомога та послуги

Важливою складовою ефективної інтеграції переселенців у громади є налагоджена соціальна допомога та послуги, адаптовані під потреби ВПО. Серед видів соціальних допомоги, які отримують переселенці, найбільш розповсюдженою є щомісячна адресна допомога — вона доступна для 60% опитаних (мал.49). Інші види соціальних виплат отримують представники вразливих категорій населення, але їх відсоток у вибірці незначний — не більше 5% на кожну категорію. Також, слід зазначити, що 33,5% ВПО не отримують жодних соціальних виплат та допомоги.

Мал.49. Отримання ВПО соціальних виплат, компенсацій та пільг

Через те, що матеріальний стан більшості переселенців є незадовільним (мал 1), значна частина опитаних зазначила, що потребує матеріальної допомоги у тому чи іншому вигляді. Абсолютна більшість ВПО (98,8%) вказали грошову допомогу (мал. 50). Також більшість ВПО потребує підтримки у продуктах харчування (85,3%), предметах санітарної та особистої гігієни (85,3%). 74,1% опитаних вказали, що їм необхідні також одяг, взуття та інші предмети першої необхідності.

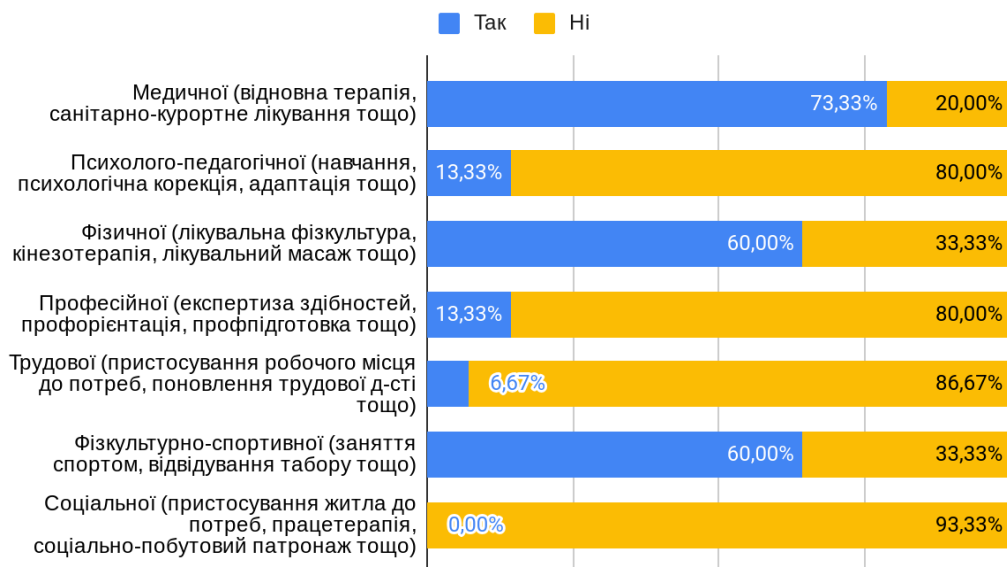
Мал. 50. Наявність потреб в отриманні допомоги

Незважаючи на те, що опитаних — люди похилого віку та люди з інвалідністю, а саме на ці дві категорії направлені більшість надаваних соціальних послуг, 73,2% опитаних вказали, що не потребують їх (мал. 51). Послуг соціальної підтримки, а саме консультування, соціальної профілактики, послуг фізичного супроводу, перекладу жестовою мовою, врегулювання конфліктів, супроводу під час інклюзивного навчання, представництва інтересів в державних органах, потребують лише 4,1% внутрішньо переміщених осіб. Послуг, які надаються в умовах постійного проживання людини в установі соціального обслуговування інтернатного типу потребують - 6,9%. Послуг догляду та соціальної підтримки, що надаються поза межами спеціального закладу, за місцем проживання /перебування людини - 6,5%.

Мал. 51. Наявність потреб в отриманні соціальних послуг

Реабілітаційні послуги для людей з інвалідністю

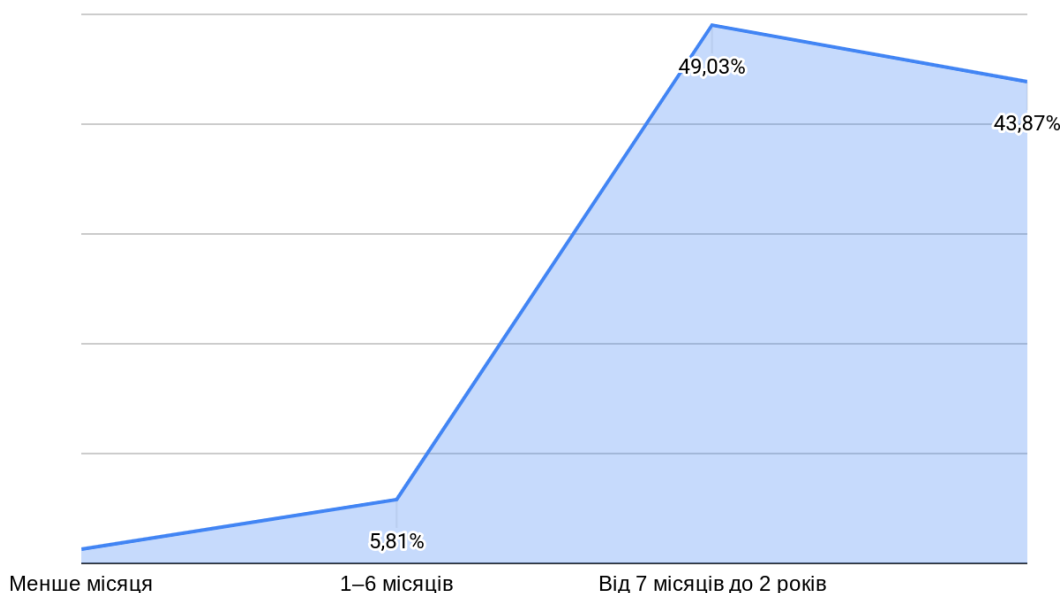
Більшість ВПО з інвалідністю має потреби в отриманні медичної реабілітації (73,3% відповідей) - відновній терапії, медичному спостереженні, санітарно-курортному лікуванні тощо. Трохи менше були зазначені потреби у фізичній реабілітації (лікувальна фізкультура, кінезотерапія, лікувальний масаж тощо) - 60% опитаних та стільки ж - фізкультурно-спортивній (заняття спортом тощо). (мал.52)

Мал. 52. Наявність потреб людей з інвалідністю в отриманні реабілітаційної допомоги

Інтеграція та плани на майбутнє

Дослідження мало на меті окрім виявлення ключових потреб ВПО, дослідити ряд аспектів, пов'язаних із інтеграцією та планами на майбутнє внутрішньо переміщених осіб. Криворізька громада почала приймати переселенців з 2014 року та найбільша кількість переміщень відбувалася на початку, та навесні 2022 року, отже з тих часів пройшло вже більше 2 років. Саме цей проміжок часу дозволяє говорити про можливості повного «включення» людини у всі сфери життєдіяльності громади, в якій він проживає, тобто про інтеграційні процеси, які відбуваються із внутрішньо переміщеними особами в Україні. У якості ключових показників інтеграції були розглянуті наступні: довгострокові плани мешкати у громаді, можливості користуватися різними сервісами, зайнятість, довіра до місцевих органів влади, досвід дискримінації, можливість брати участь у житті громади та прийнятті рішень щодо її розвитку. Згідно з даними опитування переважно ВПО проживають в Криворізькій міській територіальній громаді близько 2 років (80%) (мал.53). Фактично, це означає, що більшість переміщених осіб задовольняє свої потреби, спираючись на потенціал місцевої громади, та певним чином, вже стали її складовою

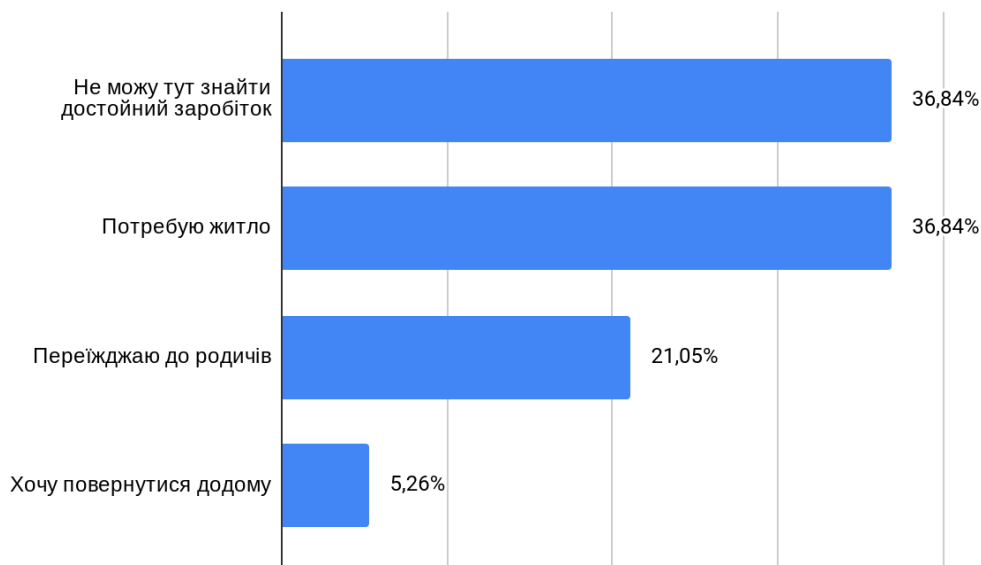
Мал.53. Термін проживання ВПО у Криворізькій міській територіальній громаді

Абсолютна більшість опитаних (65,3%) не має планів переїзду із Криворізької громади у найближчі 6 місяців (мал. 54). У цілому планують переїзд туди, звідки вимушені були переїхати як ВПО.

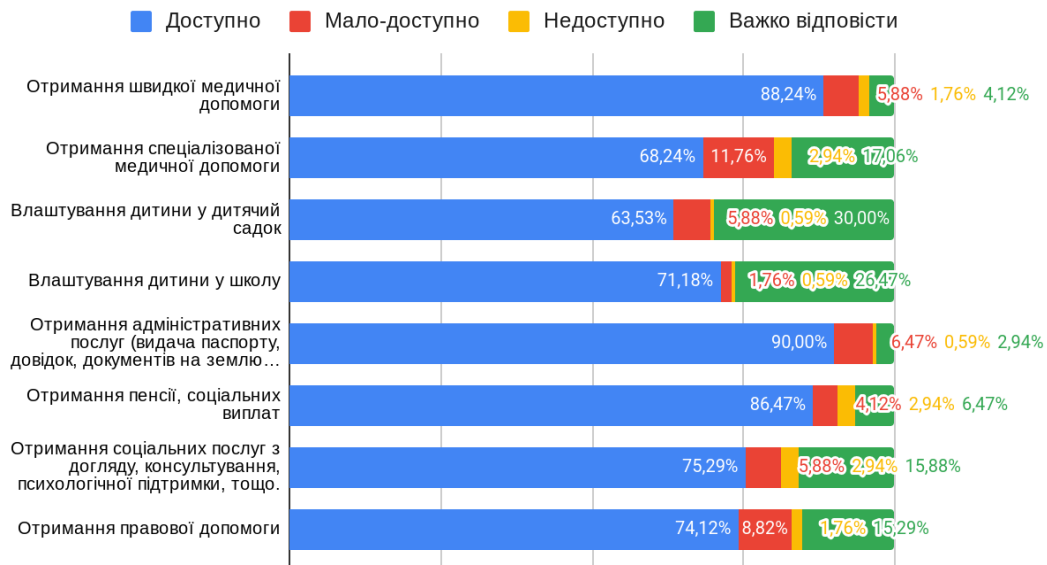
Мал. 54. Плани переїзду у ВПО у найближчі 6 місяців

Серед причин переїзду більшість опитаних зазначили, що потребують житло і не можуть знайти достойний заробіток - 37%. Також були зазначені бажання повернутися додому; переїзд до родичів (мал. 55).

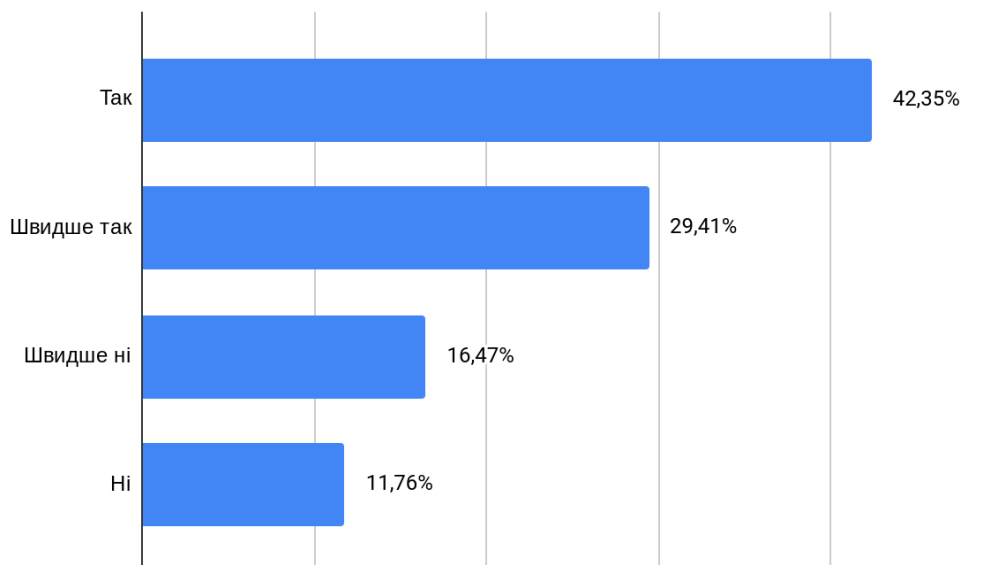
Мал. 55. Причини переїзду у найближчі 6 місяців

Вивчення доступності різних видів послуг для ВПО є вельми важливим з точки зору оцінки потенціалу приймаючої громади. Чим більше послуг вона може надати людям, які знаходяться в процесі адаптації після переміщення, тим більше вона спроможна в цілому; а розгляд, які саме послуги не є доступними /малодоступними / недоступними дозволяє планувати подальший розвиток сервісів в громаді. Так, проведена соціологічна оцінка показала, найбільш доступними для ВПО в Криворізькій міській територіальній громаді є такі послуги, як отримання пенсій та виплат (86,5%); отримання адміністративних послуг (90%) та отримання швидкої медичної допомоги (88,2%). Трохи гірше складаються справи з такими послугами, як отримання спеціалізованої медичної допомоги. Є проблеми з можливістю влаштування дитину у дитячий садок - 6,5% відповіли що ця послуга або недоступна, або малодоступна.(мал.56)

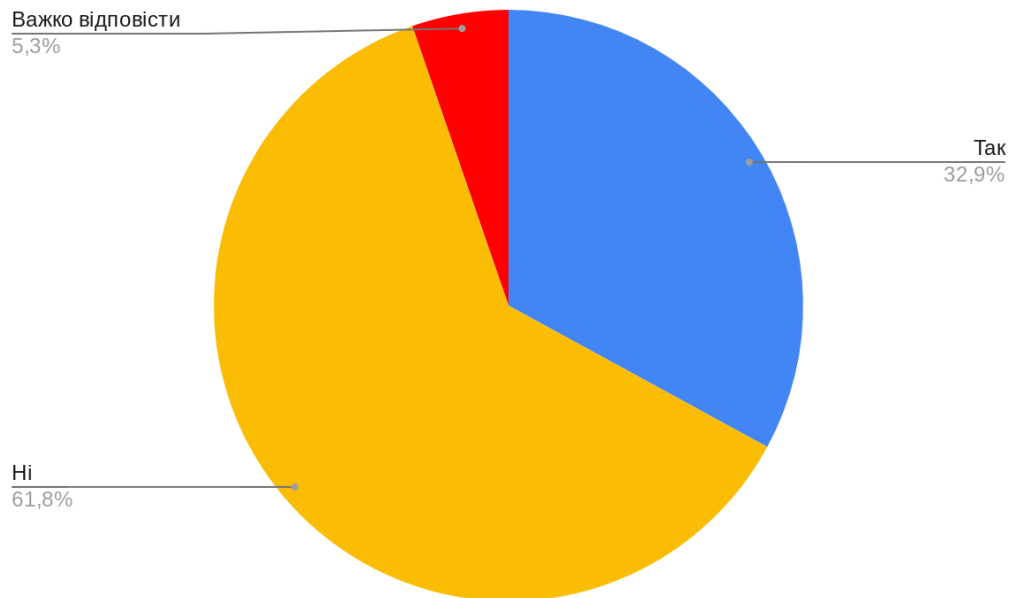
Мал. 56. Доступність різних сервісів для ВПО в районі їхнього проживання

Дослідження показало досить високий рівень довіри до місцевої влади. Так, 29,5% опитаних в тій чи іншій мірі довіряють владі, при чому 42,4% - довіряють повністю (мал.57).

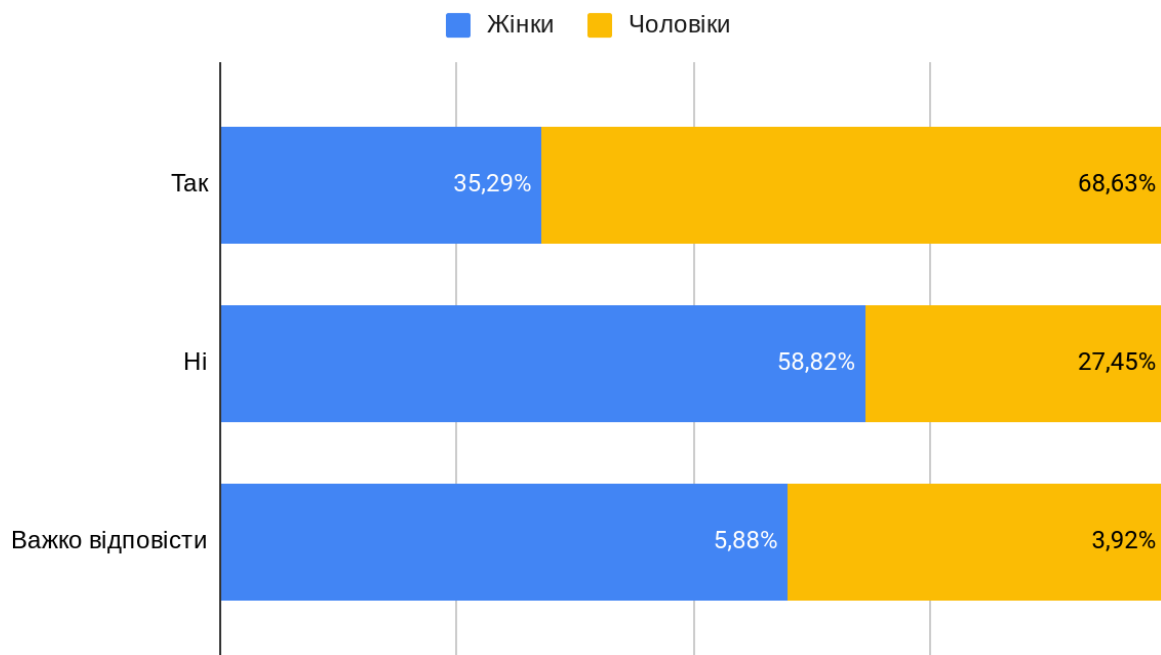
Мал. 57. Рівень довіри до місцевих органів влади

Також слід зазначити, що хоча переважна більшість ВПО в Криворізькій громаді не стикались з випадками упередженого ставлення (61,8%), в той же час, така проблема постала перед 32,9% опитаних (мал. 58).

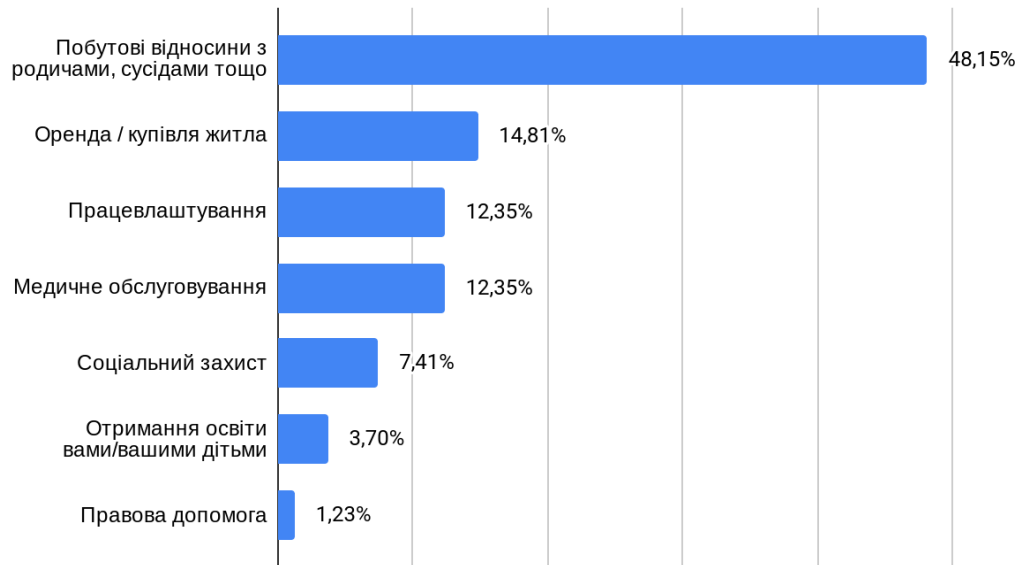
Мал. 58. Досвід упередженого ставлення до переселенців

Дослідження показало, що чоловіки стикалися з випадками упередженого ставлення (68,6%) майже вдвічі частіше за жінок(35,3%). (мал.59)

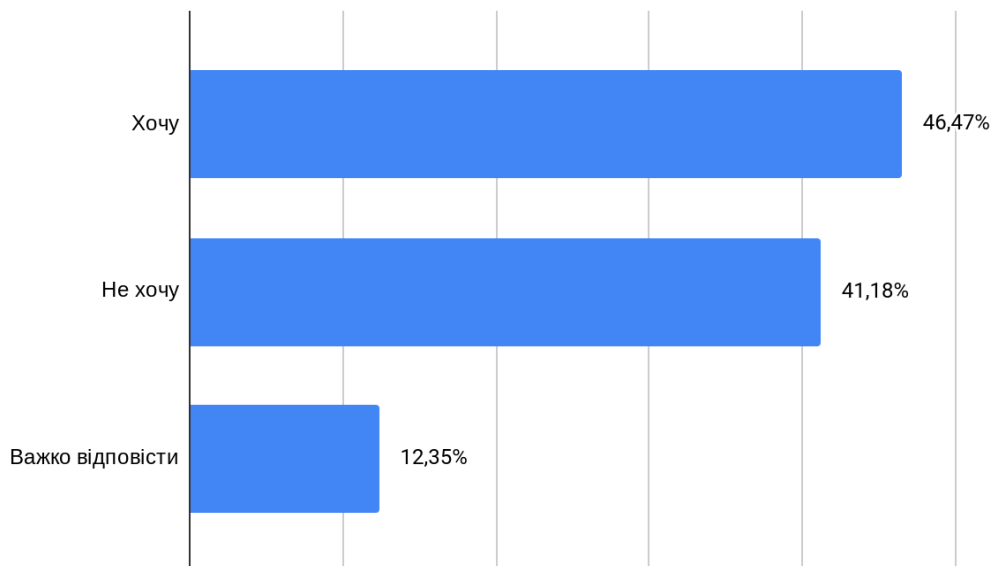
Мал. 59. Досвід упередженого ставлення до переселенців, за статтю

Здебільшого з упередженим ставленням ВПО стикались у ході побутових конфліктів з родичами або сусідами (48,2%). Разом з тим проблеми дискримінації до ВПО виникали і під час оренди або купівлі житла (14,8%), отриманні медичних послуг та працевлаштуванні (12,4%). Ще 7,4% вказали, що упередженість до ВПО виникала під час отримання соціальної допомоги (мал. 60).

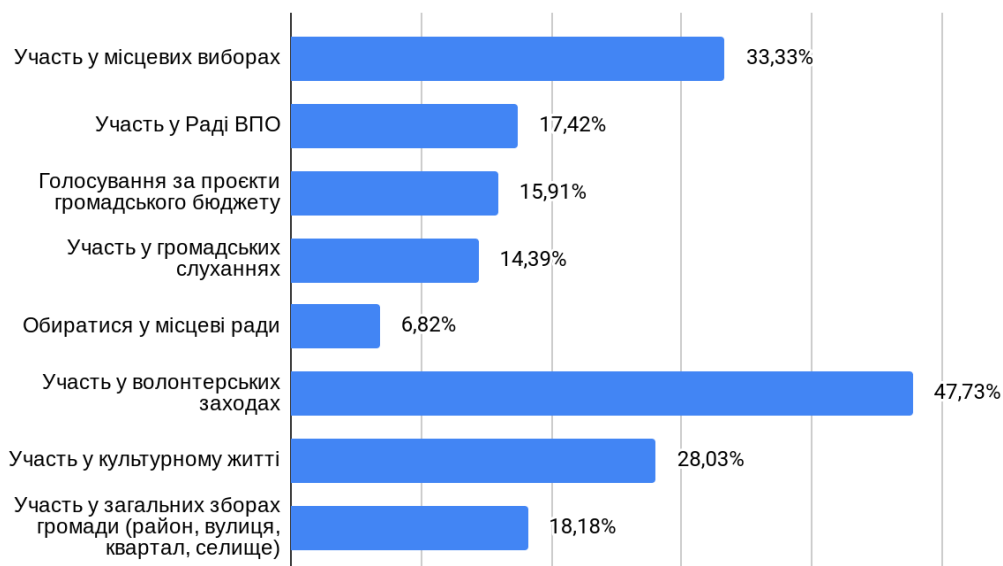
Мал. 60. Досвід упередженого ставлення до переселенців у різних сферах життя

Бажання так чи інакше брати участь у житті громади та процесах прийняття рішень щодо її розвитку поділилося майже порівну. Так, 46,5% виявили таке бажання, 41,2% - ні (мал.61).

Мал.61. Бажання брати участь у життєдіяльності Криворізької громади та процесах прийняття рішень щодо її розвитку

Майже половина ВПО виявили бажання приймати участь у волонтерській діяльності (47,7%), кожен третій хотів би приймати участь у місцевих виборах (33,3%), також у культурному житті мають бажання прийняти участь - 28% опитаних.(мал.62)

Мал. 62. Бажання приймати участь в активності у житті громади.

Не можна зробити висновок, що негативний досвід упередженого ставлення до переселенців суттєво впливає на їхню активність та бажання долучитись до життя громади (табл. 1,2). Але в той же час, серед тих, хто мав досвід упередженого ставлення до себе чи дискримінації, дещо більше бажаючих впливати на рішення, що приймаються в громаді (48,2%) та тих, хто бажав би взяти участь у місцевих виборах (28,8%), ніж серед тих, хто не мав такого досвіду (43,8% та 25,7% відповідно).

	Не стикався/лася	Стикався/лася
Бажали б брати участь у житті громади	43,8%	48,2%
Не бажали б	58,1%	51,8%

Табл. 1. Досвід дискримінації та бажання долучитись до життя громади

105	Не стикався	Стикався
Бажали б брати участь у місцевих виборах	25,7%	28,6%
Не бажали б	74,3%	71,4%

Табл. 2. Досвід дискримінації та бажання брати участь у місцевих виборах

Також в рамках дослідження було задано питання "За яких умов ви згодні залишитися жити в Криворізькій громаді?" Так, переважна більшість ВПО відповіла, що готова залишитися жити в Криворізькій громаді за умови надання окремого житла (61,2%) (мал.63). 43,4% залишаться, якщо умови проживання в громаді будуть комфортними. Кожен третій залишиться якщо знайде тут цікаву та високооплачувану роботу. Лише 10,5% опитаних відповіли, що за жодних

умов не залишаються в цій громаді, в основному це пов'язано з бажанням повернутися додому.

Мал. 63. За яких умов залишились би жити в громаді.

Висновки

Значну кількість ВПО (38,2%) не питали взагалі про потреби у державних органах та структурах, або ж питали один раз, коли ставили на облік (30,6%), наслідком чого може стати недостатньо чітка картина потреб переселенців у місцевої влади. Це, в свою, чергу, значно обмежує планування діяльності у сфері допомоги внутрішньо переміщеним особам. Необхідне проведення регулярного, періодичного вивчення потреб ВПО задля отримання актуальної інформації та розуміння масштабу та характеру цих потреб. Проведення регулярного вивчення потреб дозволить не тільки виявити актуальні потреби та спланувати діяльність, а й зробити моніторинг та оцінку вже проведеної роботи, виявити помилки.

Головними джерелами інформації про допомогу для ВПО є соцмережі (72,4%); родичі, друзі, знайомі (62,9%), месенджери (63%). Натомість інформація, отримана при особистій зустрічі або по телефону із співробітниками державних служб, за охопленням, знаходиться аж на п'ятому місці. Тільки 12,4% опитаних відповіли що також отримують інформацію про можливості для ВПО зі стендів, інформаційних матеріалів у державних установах. Тож існує нагальна потреба у підсиленні інформаційно-просвітницької роботи щодо прав та можливостей ВПО в Україні та конкретно в Криворізькій громаді.

Для більшості переселенців основними джерелами засобів існування є адресна грошова допомога (54,4%), пенсія (36,7%), та благодійна недержавна допомога. Саме через це матеріальне становище більшості опитаних є незадовільним. 30,3% — ледь зводять кінці з кінцями, грошей вистачає лише на їжу; 55,3% — мають гроші на харчування, але їм вже складно купувати одяг та взуття. Абсолютна більшість опитаних зазначила, що потребує матеріальної допомоги у тому чи іншому вигляді. Дослідження показало, що потреби у матеріальній допомозі майже не задовольняються.

Після переміщення 32,9% опитаних не втратили ніяких важливих джерел доходів, бо просто не мали їх. Більше половини опитаних втратили роботу (54,7%), і тільки 6,5% — виробництво або бізнес. 28,8% переселенців опинилися без землі, яку використовували для городництва.

Тільки 1,2% ВПО проживають у власному помешканні (квартирі, будинку, кімнаті). Всі інші не змогли поки що отримати або купити своє житло, або не планують у надії повернутися на покинуте місце проживання, та вимушені його орендувати (79,3%) або жити у родичів, друзів (11,8%). Що стосується умов проживання в середньому площа помешкання переселенців складає 40 кв.м при проживанні 2-3 осіб. У переважній більшості переселенці мають доступ до всіх видів комунальних послуг, які надаються в громаді. Серед проблемних питань, слід відзначити тільки відсутній або обмежений доступ до послуг гарячого водопостачання (20,1%). Термінове переселення в інше помешкання потребують тільки 4,1% опитаних.

Серед запропонованих варіантів для вирішення житлових проблем ВПО вказують грошову допомогу або компенсацію на купівлю житла (74,5%), третина зацікавлена у наданні тимчасового житла (31%). Більшість опитаних ВПО не перебувають на жодному квартирному обліку (85,9%). Важливо збільшити зусилля, направлені на задоволення потреб переселенців у житлі. При цьому слід враховувати, що пріоритетною допомогою для ВПО є матеріальна, для придбання житла у власність.

Майже всі ВПО мають певний рівень вищої або професійно-технічної освіти — не мають середньої освіти тільки 3%. При цьому 81,8% опитаних не мають ніякої потреби в додатковому навчанні або проходженні курсів. 9,4% хотіли би пройти курси з підвищення кваліфікації. Лише 5,88% ВПО виявили бажання отримати вищу освіту. Важливо активне залучення ВПО до

проходження курсів з отримання додаткових навичок та вмінь, організації підприємницької діяльності, курсів з підвищення кваліфікації або перекваліфікації, тощо.

Загалом працюють 32,7% опитаних переселенців. Для 25% працюючих ВПО робота є постійною. Майже половина опитаних працює неофіційно та не є оформленими (41,1%). Такий відсоток неофіційного працевлаштування зменшує вклад ВПО в місцеву громаду.

18,5% опитаних вказали, що вони є безробітними. При пошуку роботи майже кожен третій з них зіткнувся з тим, що йому пропонували дуже низьку оплату праці (32,9%). Кожного п'ятого не влаштовує графік роботи (21,9%). 12,3% - пропонували лише неофіційне працевлаштування. 12,3% ВПО було відмовлено в роботі через їх довідку переселенця, 5,5% - через вік, а 1,4% - через стать, що фактично є різновидами трудової дискримінації. Рекомендовано передбачити дієві заходи з подолання безробіття та мотивації до праці внутрішньо переміщених осіб незалежно від віку, а також заходів, направлених на подолання упередженого ставлення до ВПО.

Дослідження показало, що не потребують наразі медичної допомоги лише половина опитаних, інші ж переселенці вказали на ту чи іншу потребу у медичній допомозі. Так, 42,9% зазначили, що потребують первинної медичної допомоги (консультації лікаря, простої діагностики, рекомендацій з профілактики). Трохи менше є потреба у вторинній допомозі (спеціалізованому лікуванні та діагностиці) – 38,2% відповідей. В два рази менше потребують третинної медичної допомоги, тобто високоспеціалізованого лікування при складних захворюваннях потребують 20% переселенців. Є невелика потреба також у наданні медичної допомоги невеличково хворим людям (8,2%).

Дослідження також виявило доволі значний відсоток ВПО, які потребують отримання правової допомоги – кожна п'ята переміщена особа вказала на це (22,4%). Серед потреб найбільше були зазначені підтвердження юридичних фактів, не пов'язаних з переселенням (82,4%). Це пов'язано з усталенням життя ВПО в Криворізькій громаді і актуалізації юридичних проблем пов'язаних з життям після переселення.

За результатами дослідження 89,4% опитаних не потребують психологічної допомоги. 10,6% – потребують порад психолога, проте отримує їх тільки 3,5% ВПО. Інші 7,1% – не отримують такої допомоги.

Більшість ВПО з інвалідністю має потреби в отриманні медичної реабілітації (73,3% відповідей) - відновній терапії, медичному спостереженні, санітарно-курортному лікуванні тощо. Трохи менше були зазначені потреби у фізичній реабілітації (лікувальна фізкультура, кінезотерапія, лікувальний масаж тощо) - 60% опитаних та стільки ж - фізкультурно-спортивній (заняття спортом тощо). І тільки 20% вказали, що не потребують ніякої реабілітації

Отже, частина потреб, які мають ВПО, схожа на ті, що мають місцеві мешканці (наприклад, потреби в медичній допомозі), та у Криворізькій міській територіальній громаді внутрішньо переміщені особи не відокремлюються від місцевих мешканців, оскільки одним із основних напрямів роботи міської влади є повноцінна інтеграція внутрішньо переміщених осіб в громаду міста але разом з тим у ВПО є специфічні проблеми, для вирішення яких знадобиться розвиток сервісів (наприклад, юридичні потреби) або цілих програм (житлові проблеми).

З випадками упередженого ставлення через наявність довідки ВПО стикався майже третій переселенець (32,9%). Здебільшого це відбувалося під час побутових конфліктів з родичами або сусідами (48,2%). Разом з тим проблеми упередженості до ВПО виникали і під час оренди житла, медичних послуг та працевлаштуванні. Необхідно проведення заходів направлених на подолання упередженого ставлення до ВПО як на місцевих рівнях, так і на загальнодержавному.

Більшість ВПО проживають в Криворізькій громаді досить довго - близько двох років (80%). Переважна більшість опитаних немає планів переїзду із Криворізької громади найближчі 6 місяців. 29,4% опитаних в тій чи іншій мірі довіряють владі, при чому 42,4% — довіряють повністю. Більш ніж половина опитаних ВПО (46,5%) бажали б так чи інакше брати участь у житті громади та процесах прийняття рішень щодо її розвитку. Третина опитаних (33,3%) бажали би впливати на обрання місцевої влади та таким чином залучатись до місцевої демократії. Фактично, це означає, що більшість переміщених осіб задовольняє свої потреби, спираючись на потенціал місцевої громади, та певним чином, вже стали її складовою та готові робити вклад в її життєдіяльність.

Доречним є регулярне залучення ВПО до соціального діалогу в місцевій громаді, проведення консультацій з громадськістю щодо проектів програм розвитку громади, нормативно-правових актів місцевого рівня, що буде сприяти посиленню інтеграції внутрішньо переміщених осіб на території громади.